ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 69ον ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ, 1933. Ἀριθ. 10.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

Οἱ ἁπανταχοῦ Εὐαγγελικοὶ ἀπό τινων ἐτῶν καθιέρωσαν τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου ὡς εἰδικὴν ἡμέραν ἀναμνήσεως τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀναμορφώσεως ἢ Μεταρρυθμίσεως τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἡ ἑορτὴ αὕτη ἐφέτος πρόκειται νὰ συνδυασθῇ πρὸς τὴν 450ὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου Ἀναμορφωτοῦ Μαρτίνου Λουθήρου (10 Νοεμβρίου 1483). Διὸ καὶ τὸ παρὸν τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν εἶναι ἀφιερωμένον κυρίως εἰς τὴν Εὐαγγ. Ἀναμόρφωσιν καὶ τὸν Μαρτῖνον Λούθηρον.

Η ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΙΣ

Οὕτω καλεῖται εἰς τὴν ἱστορίαν τὸ μέγα θρησκευτικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἀνεφάνη εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην κατὰ τῶν καταχρήσεων καὶ ἑτεροδιδασκαλιῶν τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ ὁποῖον ἀπέσπασε μέγα μέρος τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην, ἱδρῦσαν τὸν κοινῶς λεγόμενον Προτεσταντισμόν, ἤτοι, τὴν Εὐαγγελικὴν ἢ Ἀναμεμορφωμένην Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Παρ' ὅλας δὲ τὰς κατὰ τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀναμορφώσεως ἀντιλογίας τοῦ Παπισμοῦ, εἶναι σήμερον γενικῶς παραδεδεγμένη ἱστορικὴ ἀλήθεια ὅτι τὸ κίνημα ἐκεῖνο, σύγχρονον περίπου μὲ τὴν Ἀναγέννησιν τῶν Γραμμάτων (Renaissance) καὶ μὲ τὰς μεγάλας ἀνακαλύψεις τοῦ 15ου αἰῶνος, ἔδωκε μεγίστην ὤθησιν τότε καὶ ἔκτοτε εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ πνευματικὴν ζωὴν τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν αὐτοῦ. Συνετέλεσε δὲ μεγάλως εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πνευματικοῦ φωτὸς εἰς σύμπασαν τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον.

Κυρίως ἡ Εὐαγγελικὴ Ἀναμόρφωσις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ

Λουθήρου, τοῦ Ζβιγγλίου καὶ τοῦ Καλβίνου κατὰ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς καταπτώσεως τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τούτοις, ἡ ἐξέγερσις αὕτη δὲν ἦτο ἡ πρώτη. Προηγήθησαν αὐτῆς ἄλλαι ἀναμορφωτικαὶ προσπάθειαι, οἵτινες ἀπέτυχον. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ Βυζαντινὴ Εἰκονομαχία τοῦ 8ου αἰῶνος, ἡ ἐπικρατήσασα ἐπὶ ἑκατὸν περίπου ἔτη ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἔδωκε τὴν πρώτην ὤθησιν εἰς τὰς ἀναμορφωτικὰς ἰδέας ἐν τῇ Δύσει, ἀφοῦ δὲ κατεπνίγη αἱματηρῶς εἰς τὸ Βυζάντιον, οἱ τελευταῖοι ὀπαδοί της, φεύγοντες τὴν μάχαιραν τῶν καλογήρων, μετέφερον εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ βόρειον Εὐρώπην τὰ σπέρματα θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως, ἅτινα βαθμηδὸν ἐρριζοβόλησαν ἐκεῖ εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων. Ἐκτὸς τῶν Οὑμανιστῶν σοφῶν, οἵτινες εἰς τὰ διάφορα πανεπιστήμια τῆς Ἑσπερίας ἐδίδασκον ἀπὸ καθέδρας θεωρίας ἀντιθέτους πρὸς τὰς διδασκαλίας τοῦ Παπισμοῦ, ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 14ου αἰῶνος νὰ ἀκούωνται σποράδην διαμαρτυρίαι εὐσεβῶν ἀνδρῶν καὶ κληρικῶν κατὰ τῶν πλανῶν καὶ ὑπερβασιῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἀρχαιότατος τῶν προδρόμων τούτων τῆς Μεταρρυθμίσεως ἦτο ὁ Ἄγγλος ἱερεὺς ***Ἰωάννης Οὐΐκλιφος*** (1384), τοῦ ὁποίου τὰ συγγράμματα, διαδοθέντα εἰς Βοημίαν, ἐξήγειραν τὸν ***Ἰωάννην Οὔσσιον*** καὶ τὸν ἐκ Πράγας ***Ἱερώνυμον***, καέντας ἀμφοτέρους ἐπὶ τῆς πυρᾶς (1415/6). Ἐν Ἰταλίᾳ ὁ ἱερεὺς ***Ἀρνόλδος τῆς Βρεσκίας*** (1155) καὶ ὁ μοναχὸς ***Σαβοναρόλας*** (1498) ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον διὰ τὸ κήρυγμά των κατὰ τῶν καταχρήσεων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπίσης εἰς τὴν Ν. Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ 11ου αἰῶνος οἱ ***Ἀλβιγένσιοι*** καὶ ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνος οἱ ***Βαλδένσιοι*** ἀπεχωρίσθησαν τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, ἧς κατεδίκαζον τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν, καὶ ἵδρυσαν πνευματικὸν τύπον λατρείας· ἀλλ᾽ αἱ κατ᾽ αὐτῶν ἐξαπολυθεῖσαι Παπικαὶ σταυροφορίαι τοὺς ἐξήλειψαν, μόλις δὲ λείψανά τινα τῶν Βαλδενσίων διεσώζοντο εἰς τὰ ὄρη τοῦ Πεδεμοντίου κατα τὸν 16ον αἰῶνα.

Ἅπασαι αὗται αἱ ἀναμορφωτικαὶ προσπάθειαι εἶχον καταπνιγῆ βιαίως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐδέσποζεν ἀπολύτως ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. Ἐν τούτοις, εἰς ὅλας τὰς χώρας ὑπέβοσκεν ἡ ἀγανάκτησις καὶ ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῶν καταχρήσεων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἡ κρυφία αὕτη ζύμωσις ὑπεβοηθήθη μεγάλως ὑπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν Γραμμάτων, ἣν προεκάλεσεν ἡ καταφυγὴ τῶν Ἑλλήνων σοφῶν τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Ἑσπερίαν μετὰ τὴν Ἅλωσιν. Ἡ δὲ σύγχρονος ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας συνετέλεσεν εἰς τὴν τεραστίαν διάδοσιν τῶν γνώσεων καὶ τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν. Ὥστε ὅτε ὁ Λούθηρος ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς Ἀναμορφώσεως ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὁ Ζβίγγλιος ἐν Ἑλβετίᾳ, τὸ ἔδαφος ἦτο καλλιεργημένον καὶ ἕτοιμον πρὸς παραδοχὴν τῶν νέων ἰδεῶν, συνάμα δὲ ἡ τυπογραφία ὑπῆρξεν ἰσχυρὸν μέσον διαδόσεως αὐτῶν. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Ἀναμορφωτικοῦ κινήματος.

Ἡ Εὐαγγελικὴ Ἀναμόρφωσις τοῦ 16ου αἰῶνος ὑπῆρξε μία θρησκευτικὴ ἐπανάστασις, ἀφορῶσα εἰς τὴν διδασκαλίαν, τὰς τελετὰς καὶ τὸν ὀργανισμὸν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν μορφὴν τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς. Δὲν ἦτο ἁπλῶς μία διαμαρτύρησις κατὰ τῶν ἐκκλ. καταχρήσεων καὶ τῆς διαφθορᾶς τοῦ κλήρου. Τὸ ζήτημα τῶν «συγχωροχαρτίων», ὅπερ προὐκάλεσε τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Λουθήρου

πρῶτον καὶ ἔπειτα τοῦ Ζβιγγλίου, ἦτο μία ἁπλῆ λεπτομέρεια, ὁ πρῶτος σπινθήρ, ὅστις ἥναψε τὴν φλόγα τῆς Ἀναμορφώσεως. Οἱ Ἀναμορφωταὶ κατ' ἀρχὰς δὲν εἶχον κατὰ νοῦν νὰ ἀποσχισθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Πάπα, ἀλλ' ὡς εὐσεβῆ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας ἐζήτουν τὴν διόρθωσιν τῶν ἐν αὐτῇ καταχρήσεων. Ταχέως ὅμως κατενόησαν ὅτι αἱ καταχρήσεις αὗται ἦσαν ἀποτέλεσμα καὶ ὄχι αἴτιον, ὅτι ἦσαν καρποὶ ἑνὸς ὀλεθρίου συστήματος, ἁπλᾶ συμπτώματα μιᾶς βαρείας πνευματικῆς νόσου τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι ἡ θεραπεία τῆς νόσου ταύτης ἔπρεπε νὰ ἦναι ριζική. Εἶναι ἀπολύτως βέβαιον ὅτι ἐὰν ὁ Παπισμὸς ἐδέχετο τὴν θεραπείαν ταύτην, δὲν θὰ ἐπήρχετο ἡ ρῆξις καὶ ὁ διχασμὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' οἱ Πάπαι ὄχι μόνον δὲν ἐδέχοντο τὴν παραμικρὰν μεταβολὴν τῶν κακῶς κειμένων ἢ καὶ συζήτησιν κἂν ἐπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐζήτησαν νὰ καταπνίξουν τὴν Ἀναμόρφωσιν τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Καλβίνου διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, ὅπως εἶχον καταπνίξει τὰς προγενεστέρας ἐξεγέρσεις. Διὰ τοῦτο ἡ ρῆξις ἐπῆλθε καὶ οἱ Ἀναμορφωταὶ τοῦ 16ου αἰῶνος ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν πᾶσαν ἰδέαν περὶ παραμονῆς ἐντὸς Ἐκκλησίας, ἥτις ἦτο τόσον ἀγρίως ἀδιάλλακτος πρὸς πᾶσαν διόρθωσιν τῆς καταστάσεώς της.

Καὶ οὕτως ἐπῆλθεν ἡ Εὐαγγελικὴ Ἀναμόρφωσις, ἥτις πηγάσασα ἐν Γερμανίᾳ πρῶτον καὶ εἶτα ἐν Ἑλβετίᾳ, διεδόθη ἐκεῖθεν εἰς τὰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης, πλὴν τῆς Ἰταλίας, Ἱσπανίας, Πορτογαλλίας, Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας. Καὶ ἡ μὲν Γερμανικὴ Ἀναμόρφωσις, ἀφοῦ ἐπεκράτησεν ἐν Γερμανίᾳ, μετεδόθη εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὰς Σκανδιναυϊκὰς χώρας, ἡ δὲ Ἑλβετικὴ ἐξηπλώθη εἰς τὰς Κάτω Χώρας, τὴν Οὐγγαρίαν, Πολωνίαν, Βοημίαν, Ἀγγλίαν καὶ Σκωτίαν. Κατόπιν δὲ τῆς ἱδρύσεως μεγάλων Ἀγγλικῶν καὶ Ὁλλανδικῶν ἀποικιῶν ἐν Ἀμερικῇ, ἀμφότεροι οἱ κλάδοι τῆς Ἀναμορφώσεως εὗρον μεγάλην διάδοσιν καὶ εἰς τὸν Νέον Κόσμον. Καὶ ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ, Οὐγγαρίᾳ, Βοημίᾳ καὶ Πολωνίᾳ ἡ Ἀναμόρφωσις κατεπνίγη ὑπὸ τοῦ Παπισμοῦ διὰ ποταμῶν αἱμάτων, ὥστε εἰς τὰς χώρας ἐκείνας νὰ ἀπομείνουν μόνον μικραὶ Εὐαγγελικαὶ μειονότητες· ἀλλ' εἰς τὰς Γερμανικάς, Σκανδιναυϊκάς, Ὁλλανδικὰς καὶ Ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας ἐπεκράτησεν ἔκτοτε ἀπολύτως ἡ Ἀναμόρφωσις. Σήμερον δὲ ἡ παγκόσμιος Εὐαγγελικὴ Χριστιανωσύνη ἀριθμεῖ 207,000,000 ψυχῶν ἀπέναντι 331,500,000 τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ καὶ 144,000,000 τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδοξίας.

Αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀναμορφώσεως τοῦ 16ου αἰῶνος ἦσαν: Τὸ ὑπέρτατον καὶ ἀπόλυτον κῦρος τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς πᾶν θρησκευτικὸν ζήτημα, ἡ ἐλευθέρα ἀνάγνωσις καὶ ἀτομικὴ ἔρευνα τῆς Ἁγ. Γραφῆς, ἡ ἀπόρριψις τῆς Παπικῆς ἢ οἱασδήποτε ἄλλης ἀνθρωπίνης ἀπολυταρχίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἡ ἰσότης τῶν πιστῶν, ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἡ δικαίωσις διὰ μόνης τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἡ Εὐαγγελικὴ Ἀναμόρφωσις, ἂν καὶ δὲν κατώρθωσε νὰ καταρρίψῃ τὸν Παπισμόν, ἐπέφερε τοιαύτας θρησκευτικάς, κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς μεταρρυθμίσεις, ὥστε δικαίως ἐλέχθη περὶ αὐτῆς, ὅτι ἐσημείωσε τὸ τέλος μιᾶς παλαιᾶς περιόδου καὶ τὴν ἔναρξιν νέας ἐποχῆς εἰς τὴν ἱστορίαν ὄχι μόνον τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ.

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

«Σεῖς ὅμως δὲν εἶσθε τῆς σαρκός, ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος, ἐὰν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικῇ ἐν ὑμῖν». (Ρωμ. η΄. 9).

Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ διαιρεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς δύο κατηγορίας ἢ τάξεις— τοὺς ἀνθρώπους τῆς ***σαρκὸς*** καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ***Πνεύματος.*** Ἑκατέρα δὲ τῶν κατηγοριῶν τούτων ἔχει τὸ γνώρισμα καὶ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά της.

Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Πνεύματος — «ἐὰν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικῇ ἐν ὑμῖν» — μᾶς δίδει ἐξ ἀναλογίας τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου τῆς σαρκός, δηλ. «ἐὰν ἡ σὰρξ ἢ τὸ σαρκικὸν φρόνημα κατοικῇ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ».

Μὲ ἁπλουστέραν γλῶσσαν ἐκφράζει τὸ ἴδιον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν λέγῃ: «Δὲν δύνασθε νὰ δουλεύητε Θεὸν καὶ Μαμμωνᾶν». Οἱ δουλεύοντες τὸν Θεὸν εἶναι ἐκεῖνοι, εἰς τὰς καρδίας τῶν ὁποίων κατοικεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, οἱ δὲ δουλεύοντες τὸν Μαμμωνᾶν εἶναι οἱ κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός.

Ἐκ τούτων συνάγομεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο τάξεων ἀνθρώπων δὲν ὑπάρχει καμμία μεσαία τάξις ἢ κατηγορία — τρίτη κατάστασις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων — εἴτε εἰς τὴν θρησκείαν, εἴτε εἰς τὴν πολιτικήν, εἴτε εἰς ἄλλο στάδιον τῆς ζωῆς.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐγνώρισε τὰ πράγματα ἐκ τῆς ἰδίας του πείρας καὶ ὁμιλεῖ ἐκ τῆς πείρας ταύτης.

Ἡ χριστιανική μας ὑπόστασις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐνοικήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν ἡμῖν. Διότι: α΄) Αὐτὸ μᾶς ἀναγεννᾷ εἰς νέαν ζωὴν διὰ τῆς εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστεως καὶ ὑποταγῆς. β΄) Αὐτὸ μᾶς φωτίζει περὶ παντὸς ζητήματος τῆς ζωῆς. γ΄) Αὐτὸ μᾶς ἐλέγχει ὁσάκις παρουσιάζεται ἔκτροπόν τι εἰς τὴν ζωήν μας. δ΄) Αὐτὸ μᾶς ἐπαναφέρει εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν διὰ τῆς ἀνανεώσεως τῆς συνθήκης ἡμῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐκ τούτων φαίνεται πόσον ἀναγκαία εἶναι ἡ πλήρωσις ἡμῶν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ Χριστιανική μας κατάστασις θὰ ἦναι ἐλλιπὴς καὶ ἀσθενὴς καὶ δύναται, ἐὰν δὲν προληφθῇ ἐγκαίρως, ἡ ἀσθένεια αὕτη νὰ ἐπιφέρῃ καὶ τὸν πνευματικόν μας θάνατον. Ἐντεῦθεν ἔχομεν τὰς προτροπὰς καὶ παραινέσεις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς ἄγρυπνον ζωὴν προσευχῆς καὶ ἀφιερώσεως εἰς τὸν Κύριον.

Ἀλλ᾽ ἂς ἐξετάσωμεν τὸ προκείμενον χωρίον ὑπὸ τὰς ἑξῆς ἐπόψεις:

I. Οἱ ἄνθρωποι τῆς σαρκός.
II. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Πνεύματος.
III. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἄθροισμα ἀνθρώπων τοῦ Πνεύματος.

I. Οἱ ἄνθρωποι τῆς σαρκός.

Οὗτοι δὲν εἶναι μόνον ἐκεῖνοι, οἵτινες εἶναι ἔκδοτοι εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ ζῳώδους ἀνθρώπου, ἀλλὰ πάντες γενικῶς οἱ ἐμπεποτισμένοι μὲ

τὸ σαρκικὸν φρόνημα. Τὸ φρόνημα δὲ τὸ σαρκικὸν περιλαμβάνει πάσας τὰς ἁμαρτίας, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ. Τὸ γνώρισμα, τὸ ὁποῖον διακρίνει ταῦτα ὡς ***σαρκικά***, εἶναι ὅτι τὸ κέντρον, πέριξ τοῦ ὁποίου στρέφεται ἡ δρᾶσις τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι τὸ ***ἐγώ***, ἡ ἰδιοτέλεια καὶ ἡ ἱκανοποίησις γενικῶς τῆς κατωτέρας ἀνθρωπίνης φύσεως, ἥτις καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον «τέκνον ὀργῆς» ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Διαιρέσεις, ψεύδη, μίση, ἔριδες, ἐγωπάθειαι, συμφέροντα κοσμικά, φθόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδορκίαι, καταλαλιαί, δυσφημήσεις, ἐπικρίσεις καὶ κατακρίσεις, πάντα ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα παραλείπω, χαρακτηρίζουσι τὸν σαρκικὸν ἄνθρωπον ἢ τὸν ἄνθρωπον τῆς σαρκός. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος χαρακτηρίζει κάπου τοὺς Κορινθίους, ὅτι εἶναι σαρκικοί, διότι ἔχουσιν ἔριδας καὶ σχίσματα μεταξύ των· καὶ τοῦτο ἁπλούστατα, διότι μόνον σαρκικὸν φρόνημα ἐπικρατεῖ ἐκεῖ ὅπου ὁ ἄνθρωπος θέλει νὰ δείξῃ τὴν ἀνωτερότητά του ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, παραβαίνων τὸν κανόνα «θεωρεῖτε ἀλλήλους ὑπερέχοντας ἑαυτῶν». Πνεῦμα δεικνῦον ἔλλειψιν ἀγάπης, ἡ δὲ ἔλλειψις τῆς ἀγάπης, κατὰ τὸν Ἰωάννην, σημαίνει ἀποκήρυξιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀποκήρυξις τοῦ Θεοῦ σημαίνει κυριαρχίαν τοῦ Σατανᾶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, τοιαύτη δὲ κυριαρχία καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ***σαρκικόν,*** τουτέστιν, ὑποχείριον εἰς τὴν σάρκα καὶ εἰς τὸ σαρκικὸν φρόνημα.

Ἂς μὴ περιορίζωμεν, ἀδελφοί μου, τὸ σαρκικὸν φρόνημα μόνον εἰς ὡρισμένην κατηγορίαν ἐγκλημάτων ἢ κακῶν· διότι τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν μία ἐνέργειά μου οἱαδήποτε ψυχραίνει τὴν καρδίαν μου ἀπέναντι τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἐκδιώκουσα τὴν ἀγάπην ἀπὸ τὸ στῆθός μου καὶ μὲ στερεῖ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Πατρός, εἶναι τὸ ἴδιον, διότι ὁδηγεῖ εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ἀφοῦ διακόπτει πᾶσαν σχέσιν μου μὲ τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία εἶναι ὁ Θεός. Τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν «ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ» συγκαταλέγεται μετὰ τῶν ἀνθρωποκτόνων, πρέπει νὰ σκεπτώμεθα σοβαρῶς ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων.

Ὁ Ἀπόστολος προλαμβάνει καὶ λέγει, κατὰ τὸ προκείμενον ἐδάφιον, πρὸς τοὺς Ρωμαίους Χριστιανούς: «Σεῖς ὅμως δὲν εἶσθε τῆς σαρκὸς ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος, ἐὰν τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικῇ ἐν ὑμῖν».

ΙΙ. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Πνεύματος.

Οὗτοι εἶναι ἐκεῖνοι, ἐντὸς τῶν ὁποίων κατοικεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, οἵτινες περιπατοῦσιν ἐν Πνεύματι καὶ μετὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ὑπὲρ τῶν ὁποίων μαρτυρεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἶναι τέκνα τοῦ Θεοῦ. Μὲ ἄλλους λόγους, πᾶν τέκνον τοῦ Θεοῦ, γνήσιον καὶ πραγματικόν, εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Πνεύματος:

α′) Διότι ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον κατοικεῖ ἐν αὐτῷ. β′) Διότι εἶναι ναὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. γ′) Διότι ἐσταύρωσε τὴν σάρκα μὲ τὰ πάθη της καὶ κέντρον πάσης ἐνεργείας του κατέστησε τὸν Χριστὸν καὶ τὴν δόξαν Του.

Διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Πνεύματος ὑπάρχει μία ὁδός, ὁ Χριστός, — εἷς ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς, ὁ Χριστός, — εἷς σκοπὸς τῆς ζωῆς, ὁ Χριστός.

Δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ἄνθρωπον λησμονήσαντα πάντα τὰ ἀνωτέρω ὡς ἄνθρωπον τοῦ Πνεύματος; Βεβαίως ὄχι.

Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστιανοῦ, διὰ νὰ ἔχῃ τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τούτου, πρέπει νὰ ἦναι ζωὴ τοῦ Πνεύματος, ἡ δὲ ζωὴ τοῦ Πνεύματος ἐκδηλοῦται κατὰ τρόπους ἁπλουστάτους. ***Πρῶτον,*** εἶναι ζωὴ ἁγνότητος καὶ καθαρότητος· τίποτε τὸ ρυπαρὸν καὶ τὸ προξενοῦν μόλυνσιν δὲν ἔχει σχέσιν μὲ αὐτήν. ***Δεύτερον,*** εἶναι ζωὴ ἀγάπης καὶ χρηστότητος. Ὅλα τὰ μίση, αἱ διχόνοιαι, αἱ ἔριδες, οἱ διαπληκτισμοὶ εἶναι κἄτι ξένον πρὸς μίαν ζωὴν ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης. ***Τρίτον,*** εἶναι ζωὴ πρᾳότητος καὶ ἐπιεικείας. Πᾶν τὸ αὐθαίρετον καὶ ὑπεροπτικὸν καὶ ὑπερήφανον ἀποτελεῖ παραφωνίαν εἰς μίαν ζωὴν πρᾳότητος καὶ ταπεινοφροσύνης. ***Τέταρτον,*** εἶναι ζωὴ εὐλογίας καὶ εὐφημίας. Λέγει ὁ Κύριος ἡμῶν: «Εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε», ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος: «Προνοεῖτε τὰ καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων». Αὐταὶ εἶναι αἱ ἀκτινοβολίαι τῆς ζωῆς τοῦ Πνεύματος.

Ἐὰν ὁ Χριστιανικὸς κόσμος ἐννοοῦσε τὴν Χριστιανικὴν ζωὴν ὑπὸ τὴν μορφήν της ταύτην καὶ κατέβαλλε τὴν προσήκουσαν προσπάθειαν νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο, πολλὰ δυσάρεστα καὶ ἔκτροπα θὰ προελαμβάνοντο καὶ ὁ Χριστιανικὸς κόσμος δὲν θὰ ἦτο ἁπλῶς εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον, ἀλλὰ θὰ ἠδύνατο νὰ ὑψώσῃ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλους εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον. Ἐὰν ἔλειπεν ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ἡ κλίσις πρὸς συμμόρφωσιν πρὸς τὸν κόσμον καὶ ἐπεκράτει μεταξὺ αὐτῶν ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, ὁποία εὐλογία θὰ ἦτο τοῦτο διὰ τὸν κόσμον! Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Πνεύματος δὲν πρέπει νὰ συμμορφώνωνται πρὸς τὸν κόσμον, οὔτε κατὰ τὴν ὁμιλίαν των, οὔτε κατὰ τὴν διαγωγήν των, οὔτε κατὰ τὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν των, οὔτε κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν των, οὔτε κατὰ τὰς ψυχαγωγίας των.

Ἐνῷ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Πνεύματος εἶναι ἄνθρωποι ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι, εἷς μέγας φραγμὸς πρέπει διαρκῶς νὰ τοὺς χωρίζῃ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς σαρκός, τῶν ὁποίων ὁ μόνος ἀποκλειστικὸς σκοπὸς εἶναι πῶς θὰ ἑλκύουν τὴν προσοχὴν καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ κόσμου. Τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ ἐννοοῦν πρὸ παντὸς νὰ ἦναι ἀρεστὰ εἰς τὸν Θεὸν ἀδιαφοροῦντα διὰ τὴν κατάκρισιν τοῦ κόσμου.

Μία ἐσωτερικὴ μαρτυρία ἐπιβεβαιουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, πρέπει νὰ χαρακτηρίζῃ τὴν ζωὴν ταύτην τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Διότι:

III. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἄθροισμα ἀνθρώπων τοῦ Πνεύματος.

Δίδονται διάφοροι ὁρισμοὶ τῆς Ἐκκλησίας· ἡ διαφορὰ εἶναι μόνον ὡς πρὸς τὴν ἔκφρασιν, ὡς πρὸς τὰς λέξεις. ***Ἄθροισμα πιστῶν καὶ ἄθροισμα ἀνθρώπων τοῦ Πνεύματος*** σημαίνει ἓν καὶ τὸ αὐτό. Ἴσως ἡ ἔκφρασις «ἄνθρωπος τοῦ Πνεύματος» εἶναι καλλιτέρα, διότι εἰσέρχεται περισσότερον εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος.

Διὰ νὰ ἀποτελέσωμεν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, πρέπει νὰ ἤμεθα ἄνθρωποι τοῦ Πνεύματος, ἤτοι πνευματικοί, αὐξάνοντες καθ' ἑκάστην εἰς χρησιμότητα καὶ ἁγιασμόν, τρέχοντες διὰ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, ἀποβλέποντες εἰς τὸν

Χριστὸν Ἰησοῦν, λησμονοῦντες τὰ ὄπισθεν, τὰ παλαιά, καὶ ἐπεκτεινόμενοι πάντοτε πρὸς τὰ ἔμπροσθεν. Μόνον οἱ τοιοῦτοι ἀποτελοῦν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Μόνον αὐτοὺς ἀγαπᾷ ὁ Θεός. Μόνον δι᾽ αὐτοὺς ἡτοιμάσθη ὁ οὐρανός. Λέγοντες τοῦτο μήπως ἀποκλείομεν τοὺς λοιπούς; Οὐχί. Οὐδένα ἀποκλείομεν, ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι πᾶς ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ἀποτελέσῃ μέλος τῆς ὁρατῆς ἢ ἀοράτου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, πρέπει νὰ ἐμφορῆται ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων τούτων καὶ νὰ αὐξάνῃ ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ εἰς τὰ αἰσθήματα ταῦτα. Τότε οἱ τοιοῦτοι θὰ ἦναι πράγματι Ἐκκλησία Χριστοῦ, ἐξαγορασθεῖσα διὰ τοῦ αἵματος Αὐτοῦ.

Τί εἶσαι, ἀδελφέ μου; Ἄνθρωπος τῆς σαρκὸς ἢ ἄνθρωπος τοῦ Πνεύματος; Τί θέλεις νὰ ἦσαι; καὶ πῶς ἐπιδιώκεις νὰ γίνῃς ἄνθρωπος τοῦ Πνεύματος; Μάθε ὅτι ***μία*** εἶναι ἡ ὁδός, ὁ Χριστός. ***Εἷς*** εἶναι ὁ τρόπος, ἡ πίστις πρὸς τὸν Χριστόν. Καὶ ***ἓν*** εἶναι τὸ μέσον — τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. Οὕτω προετοιμάζεται τὸ ἔδαφος διὰ τὸ ἔργον τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀναγεννᾷ, φωτίζει, ὁδηγεῖ, ἐξαγνίζει καὶ μᾶς καθιστᾷ μέλη τῆς ὁρατῆς καὶ ἀοράτου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, γράφον τὰ ὀνόματά μας εἰς τὴν βίβλον τῆς ζωῆς καὶ δίδον εἰς ἡμᾶς τὴν δύναμιν νὰ ἐργαζώμεθα ἐδῶ ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ.

Εἴθε πᾶς τις ἀκροατής μου σήμερον ν᾽ ἀποδεχθῇ τὸν Χριστὸν ὡς ἀτομικόν του Σωτῆρα, διὰ νὰ ἦναι πράγματι ἄνθρωπος τοῦ Πνεύματος, ἡτοιμασμένος εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, πρὸς δόξαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοῦ! Ἀμήν.

Π. Γ. Λογγινίδης.

ΜΑΡΤΙΝΟΣ ΛΟΥΘΗΡΟΣ

Περίοδος Α΄. (1483—1517).

Ὁ μέγας Γερμανὸς Ἀναμορφωτὴς ἐγεννήθη τῇ 10 Νοεμβρίου 1483 ἐν Ἐϊσλέμπεν (Eisleben) τῆς Σαξωνίας. Ὁ πατήρ του ἦτο ἐργάτης εἰς τὰ ἐκεῖ ὡρυχεῖα, καὶ ὁ μικρὸς Μαρτῖνος, φοιτῶν εἰς τὸ κοινοτικὸν σχολεῖον, ἀνετράφη ἐντὸς τοῦ στενοῦ καὶ ἁπλοῦ περιβάλλοντος τοῦ Γερμανοῦ χωρικοῦ μὲ ὅλας τὰς ποικίλας δεισιδαιμονίας καὶ εὐπιστίας τοῦ περιβάλλοντος τούτου. Ἐδιδάχθη λ. χ. ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι «τὸ σπίτι τοῦ Πάπα», ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ προασπίζει τὸν κόσμον κατὰ τῶν Τούρκων, κλπ. Μετ᾽ ὀλίγα ὅμως ἔτη ὁ πατήρ του μετῴκησεν εἰς Μάνσφελδ, ὅπου ἐνοικίασε τέσσαρας καμίνους διὰ τὴν ἐκκαμίνευσιν μετάλλων καὶ προώδευσεν ἀρκετὰ οἰκονομικῶς, ὥστε ἠδυνήθη νὰ στείλῃ τὸν υἱόν του πρῶτον εἰς ἀνώτερόν ἐκπαιδευτήριον, ἔπειτα εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Φραγκισκανῶν μοναχῶν ἐν Μαγδεβούργῳ. Τέλος κατὰ τὸ ἔτος 1501 ὁ Μαρτῖνος ἐνεγράφη ὡς φοιτητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἐρφούρτης, ὅπου σώζεται ἀκόμη ἡ ἰδιόχειρος ὑπογραφή του εἰς τὸ Μητρῷον τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐκεῖ ἀφοῦ ἐσπούδασε τὰ κλασσικὰ γράμματα καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἀπέκτησε τὸ πτυχίον τοῦ προλύτου τῷ 1502 καὶ τοῦ διδάκτορος τῷ 1505. Συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πατρός του ἐπρόκειτο νὰ σπουδάσῃ τὰ νομικά. Αἴφνης ὅμως κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1505

κατετάχθη ὡς μοναχὸς εἰς τὸ ἐν Ἐρφούρτῃ μοναστήριον τῶν Αὐγουστινιανῶν. Ὁ λόγος τῆς ἀποτόμου ταύτης «ἀναχωρήσεώς» του ἐκ τοῦ κοσμικοῦ βίου φαίνεται ὅτι ἦτο μία βαθεῖα ψυχικὴ ἀναστάτωσις. Ἐν Ἐρφούρτῃ τὰ κηρύγματα ἑνὸς ἱερέως Βαΐνμανν τῷ εἶχον κάμει βαθεῖαν ἐντύπωσιν, ἰδίως ἡ προτροπή του πρὸς μελέτην τῶν Ἱ. Γραφῶν. Ὁ Λούθηρος διηγεῖται πῶς εἰς μάτην ἀνεζήτησε μίαν ὁλόκληρον Βίβλον καὶ μόλις βραδύτερον ἀνεῦρε τοιαύτην εἰς τὸ μοναστήριον, προσδεδεμένην εἰς μίαν ἅλυσιν. Ἀλλ᾿ ἐξ ὅσων μερῶν τῆς Ἁγ. Γραφῆς ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ καὶ μελετήσῃ, εἶχεν ἀφυπνισθῆ εἰς τὴν ψυχήν του μεγάλη πνευματικὴ ἀναστάτωσις καὶ φόβος διὰ τὴν σωτηρίαν του. Καὶ οὗτος ἦτο ὁ λόγος, ὅστις τὸν ὤθησεν ἀποτόμως εἰς τὸ νὰ ἐγκαταλείψῃ πᾶν κοσμικὸν στάδιον καὶ νὰ ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον, διὰ νὰ σώσῃ τὴν ψυχήν του. Εἰς τὸ μοναστήριον ὅμως δὲν εὗρε τὴν εἰρήνην, τὴν ὁποίαν ἐζήτει μετὰ τόσου πόθου. Ἐκεῖ εὑρών, ὡς ἐλέχθη, ὁλόκληρον τὴν Ἁγ. Γραφὴν καὶ ἐγκύψας εἰς τὴν μελέτην αὐτῆς, τόσον βαθέως συνῃσθάνθη τὴν ἀνθρωπίνην ἁμαρτωλότητα, ὥστε ἤρχισε νὰ ζῇ ζωὴν αὐστηροτάτων κακουχιῶν τοῦ σώματος, (νηστειῶν, αὐτομαστιγώσεων, κτλ.) ἵνα ἱκανοποιήσῃ, ὡς ἐφαντάζετο, τὴν Θείαν δικαιοσύνην. Περὶ τῆς περιόδου ταύτης τῆς ζωῆς του ἔγραφε βραδύτερον: «Ἐβασάνιζον ἐμαυτὸν μέχρι θανάτου διὰ νὰ συνδιαλλαγῶ πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ δὲν εὕρισκον εἰρήνην». Ὁ Στάουπιτς, ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου, τὸν ἐβοήθησε πολὺ διὰ τῶν νουθεσιῶν του. «Ἡ μόνη ἀληθὴς μετάνοια», τῷ ἔλεγεν, «ἀρχίζει μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ. Πρέπει νὰ ἀγαπήσῃς Ἐκεῖνον, ὅστις πρῶτος σὲ ἠγάπησεν».

Ὁ ψυχικὸς οὗτος ἀγὼν τοῦ Λουθήρου διήρκεσε σχεδὸν δύο ἔτη, ὁπότε βαθμηδὸν ἀπέκτησεν εἰρήνην πνεύματος καὶ τῷ 1507 ἐχειροτονήθη ἱερεύς. Τὸ δ᾿ ἑπόμενον ἔτος, τῇ συστάσει τοῦ Στάουπιτς, ὁ Ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας τὸν διώρισε καθηγητὴν εἰς τὸ νεοσύστατον τότε Πανεπιστήμιον τῆς Βιττεμβέργης. Εἰς τὸ μοναστήριον εὑρισκόμενος, παρ᾿ ὅλας τὰς σωματικὰς κακουχίας, δι᾿ ὧν ἐβασάνιζεν ἑαυτόν, ὁ Λούθηρος εἶχε συνεχίσει τὰς θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικάς του μελέτας. Εἶχε δὲ ἀκολουθήσει κυρίως τὴν θεολογίαν τοῦ Αὐγουστίνου. Αἱ πανεπιστημιακαί του παραδόσεις εἰς τὴν Ἀριστοτέλειον φιλοσοφίαν καὶ εἰς τὰς Βιβλικὰς σπουδὰς προσείλκυσε πλῆθος φοιτητῶν. Ὁ Στάουπιτς ὡσαύτως τὸν ἠνάγκασε νὰ κηρύττῃ ἀπ᾿ ἄμβωνος, ἡ δὲ θαυμασία του εὐγλωττία ταχέως διεφημίσθη καθ᾿ ὅλην τὴν περίχωρον.

Κατὰ τὸ ἔτος 1511 ὁμοῦ μετ᾿ ἄλλων μοναχῶν τοῦ τάγματός του ἐστάλη εἰς Ρώμην δι᾿ ὑποθέσεις τοῦ τάγματος. Ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην μὲ τὸ εὐλαβὲς πνεῦμα τοῦ μεσαιωνικοῦ ἀποδημητοῦ, τοῦ μεταβαίνοντος εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν τῆς θρησκείας του. Καὶ ἐπανῆλθεν ἐκεῖθεν.....Προτεστάντης! Ἡ εὐσεβὴς ψυχή του ἔφριξε δι᾿ ὅσα εἶδεν ἐν Ρώμῃ καὶ τὰς ἐντυπώσεις του ταύτας ἐδημοσίευσε βραδύτερον εἰς διάφορα φυλλάδια. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἱστορία τοῦ πῶς, ἐν Ρώμῃ εὑρισκόμενος, ἀπεφάσισε νὰ ἀνέλθῃ τὴν Ἁγίαν Κλίμακα ἐπὶ τῶν γονάτων του διὰ νὰ κερδήσῃ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν του, καὶ πῶς εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνόδου αἴφνης ἐνεθυμήθη τὸ ῥητὸν τῆς Γραφῆς:

«Ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται» (ῥητόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μᾶς λέγει ὅτι

πολλάκις εἶχε σκεφθῆ ἐν Βιττεμβέργη). Καὶ ὡσεὶ συνελθὼν εἰς ἑαυτόν, ἐνόησεν ὅτι ἡ ἄφεσις καὶ σωτηρία δὲν ἀποκτῶνται διὰ σωματικῶν ἀσκήσεων καὶ κακουχιῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως. Ὅθεν σηκωθεὶς ἐκ τῶν γονάτων του, κατῆλθε πεζὸς τὴν κλίμακα καὶ ἀνεχώρησεν ἐκ Ρώμης. Ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν, προεχειρίσθη εἰς διδάκτορα τῆς θεολογίας καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀφιερώση τὴν ζωήν του εἰς τὴν μελέτην καὶ πιστὴν ἑρμηνείαν καὶ ὑπεράσπισιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἤρχισε νὰ διδάσκη ἑρμηνείαν τῆς Πρὸς Ρωμαίους καὶ τῆς Πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου. Εἰς τὴν διδασκαλίαν του συνέρρεε μέγα πλῆθος ἀκροατῶν, ἡ δὲ φήμη του διεδόθη εἰς εὐρὺν κύκλον ἐν Γερμανίᾳ.

Καθ᾽ ὅλα τὰ ἔτη ταῦτα ὁ Λούθηρος, ἂν καὶ εἶχεν ἐμβαθύνει εἰς τὰς πνευματικὰς ἀληθείας, δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς οἱανδήποτε ἐξωτερικὴν διάστασιν πρὸς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ ἐθεώρει ἑαυτὸν εἰσέτι πιστὸν αὐτῆς τέκνον Ἤδη ὅμως ἐπῆλθε γεγονός, ὅπερ μετέβαλεν ἐντελῶς τὸν ρουν τοῦ βίου του.

Περίοδος Β΄. (1517—1524).

Κατὰ τὸ ἔτος 1517 ὁ νέος Πάπας Λέων ὁ 10ος, ἔχων ἀνάγκην χρημάτων πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἀπέστειλεν εἰς Γερμανίαν πράκτορας πρὸς πώλησιν «συγχωροχαρτίων». Εἷς ἐκ τῶν πρακτόρων τούτων, ὁ Δομινικανὸς μοναχὸς Τέτζελ, ἦλθεν εἰς τὴν Σαξωνίαν. Ὁ Λούθηρος, ὅστις εἶχε διέλθει διὰ τόσων ψυχικῶν ἀγώνων καὶ ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν δὲν ἀποκτᾶται ἀντὶ χρημάτων, ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ ἀνοσίου τούτου ἐμπορίου. Ἀπ᾽ ἄμβωνος ἤρχισε νὰ κηρύττη, καταγγέλλων τὴν ἀσεβῆ ἀγυρτείαν τῶν συγχωροχαρτίων, καὶ προτρέπων τοὺς ἀκροατάς του νὰ προσφύγουν διὰ τῆς μετανοίας εἰς τὸν Θεόν, τὸν μόνον δυνάμενον νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας. Ἐπίσης ἔγραψεν εἰς τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἡγεμόνας τῆς Γερμανίας, ἐξορκίζων αὐτοὺς νὰ μὴ ἐπιτρέψουν τὴν πώλησιν τῶν συγχωροχαρτίων ἐντὸς τῶν περιφερειῶν των. Ὅτε δὲ πλέον ὁ Τέτζελ ἔφθασε πλησίον τῆς Βιττεμβέργης, ὁ Λούθηρος (τῇ 31 Ὀκτωβρίου 1517) ἐτοιχοκόλλησεν εἰς τὴν ἐξώθυραν τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Βιττεμβέργης τὰς περιφήμους 95 «θέσεις» (ἐπιχειρήματά) του κατὰ τῶν συγχωροχαρτίων. Διὰ τῶν «θέσεων» τούτων κατέκρινε τὴν ἄφεσιν ἄνευ μετανοίας, καὶ ἠρνεῖτο ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας· τοῦτο μόνος ὁ Θεὸς δύναται νὰ κάμη. Ἡ Ἐκκλησία δύναται νὰ δίδῃ ἄφεσιν μόνον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν, ἃς αὐτη ἡ ἰδία ἐπέβαλεν. Οὔτε δύναται νὰ συγχωρῇ τοὺς τεθνεῶτας ἀλλὰ μόνον τοὺς ζῶντας, διότι ὁ θάνατος λύει τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὡς ἐκ τοῦ σθεναροῦ κηρύγματος τοῦ Λουθήρου ἡ πώλησις τῶν «συγχωροχαρτίων» ἤρχισε νὰ ἐλαττοῦται ἐπαισθητῶς. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας ἀνέφερε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Πάπαν, οὗτος ὅμως κατ᾽ ἀρχὰς δὲν ἀπέδωκε πολλὴν σημασίαν εἰς τὸ πρᾶγμα. Κατὰ τῶν «Θέσεων» τοῦ Λουθήρου ἀντεπεξῆλθον διάφοροι Παπικοὶ θεολόγοι, ἀνταπήντησεν ὁ Λούθηρος, μετ᾽ ὀλίγον δὲ ὁλόκληρος ἡ Γερμανία ἐσείετο ὑπὸ τῆς διενέξεως ταύτης. Τέλος, ἡ Παπικὴ Ἕδρα, βλέπουσα τὴν πρόσοδον ἐκ τῶν συγχωροχαρτίων σχεδὸν ἐκμηδενιζομένην, ἐκάλεσε τὸν Λούθηρον εἰν ἀπολογίαν ἐνώπιον τοῦ Παπικοῦ ἀντιπροσώπου ἐν Αὐγούστη, τοῦ

Καρδιναλίου Καγετάνου. Ὁ Λούθηρος, μεταβὰς εἰς Αὐγούστην, ὑπερήσπισε τὰς ἰδέας του ἐνώπιον τοῦ Καρδιναλίου καὶ καταδικασθεὶς ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἀνεφέρθη δι᾽ ὑπομνήματος εἰς τὸν Πάπαν, συνάμα δὲ δι᾽ ἑτέρου ὑπομνήματος ἐξέθηκε πρὸς τὸν Γερμανικὸν λαὸν τὰ τῆς ὅλης ὑποθέσεως. Ὁ δὲ Γερμανικὸς λαὸς κατὰ μεγάλην πλειοψηφίαν ἔλαβε τὸ μέρος του τόσον ζωηρῶς, ὥστε ὁ Πάπας, μὴ θέλων νὰ ἐξωθήσῃ τὰ πράγματα, ἀπέστειλεν εἰς Γερμανίαν τὸν Καρδινάλιον Μίλτιτς, ὅστις συναντηθεὶς μετὰ τοῦ Λουθήρου, ἀπεκήρυξε τὰ συγχωροχάτια, ἀλλ᾽ ἐπέπληξε τὸν Λούθηρον ὡς φερθέντα ἀνευλαβῶς πρὸς τὸν Πάπαν. Συνεφωνήθη τότε νὰ παύσῃ ἑκατέρωθεν ἡ διένεξις, ἕως οὗ συνέδριον θεολόγων, συγκαλούμενον ὑπὸ τοῦ Πάπα, ἀποφανθῇ ὁριστικῶς περὶ τῶν συγχωροχαρτίων. Τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ 1519 τῇ παρακινήσει τοῦ Μίλτιτς ὁ Λούθηρος ἔγραψε πρὸς τὸν Πάπαν ὅτι «ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἐξουσία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὑπερτέρα πάσης ἄλλης, πλὴν τῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι Κύριος τῶν πάντων».

Ἀλλ᾽ ἡ διακοπὴ τῆς διενέξεως δὲν διήρκεσε πολύ, διότι Ἔκκιός τις, θεολόγος, ἐδημοσίευσε πραγματείαν κατὰ τῶν «Θέσεων» τοῦ Λουθήρου, οὗτος δὲ θεωρήσας τὴν περὶ διακοπῆς συμφωνίαν ὡς διαλελυμένην, ἀπήντησε ζωηρῶς. Οἱ δύο ἀντίπαλοι συνηντήθησαν ἐν Λειψίᾳ εἰς δημοσίαν συζήτησιν. Ἡ δὲ συζήτησις ἤδη δὲν περιωρίσθη εἰς τὸ ζήτημα τῶν συγχωροχαρτίων, ἀλλ᾽ ἐπεξετάθη εἰς τὸ γενικώτερον ζήτημα τῆς ἐξουσίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πάπα. Ὁ Ἔκκιος ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ Πάπας, ὡς διάδοχος τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καὶ Τοποτηρητὴς τοῦ Χριστοῦ, ἔχων τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἔχει τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τοῦτο ἠρνήθη ἡ Λούθηρος, λέγων ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης δὲν εἶναι ὑπερτέρα τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν καὶ ὅτι ἡ ἐξουσία τοῦ Πάπα ὑπόκειται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὑπέδειξε μάλιστα ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν εἶχε Πάπαν καὶ δὲν ὑπέκειτο εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πάπα.

Ἐπὶ τέλους, ἡ συζήτησις διεκόπη. Εὐθὺς ὅμως ὁ Λούθηρος ἐδημοσίευσε τὰς γνώμας του καὶ τὰς ἐκυκλοφόρησεν εὐρύτατα ἐν Γερμανίᾳ. Διεκήρυξεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ κοινωνία τῶν πιστῶν, κατέχει δὲ πάντοτε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐνῷ οἱ Πάπαι καὶ αἱ Σύνοδοι συχνάκις στεροῦνται αὐτοῦ. Ἡ Ἐκκλησία συνεπῶς εἶναι ὑπερτέρα τοῦ Πάπα. Ἐὰν ὁ Πάπας τηρήσῃ τὴν θέσιν του ὡς «δοῦλος τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ», ὡς ὑπογράφεται, καὶ ὑπηρετήσῃ πιστῶς τὴν Ἐκκλησίαν, αὐτὸς (ὁ Λούθηρος) θὰ τῷ παρέχῃ πᾶσαν τιμὴν καὶ ὑπακοήν.

Ἡ δημοσία αὕτη συζήτησις τῆς Λειψίας ἔσχε σημαντικὰ ἀποτελέσματα. Οἱ μὲν Παπικοὶ εἶδον πλέον ὅτι πρέπει νὰ φιμωθῇ διὰ τῆς βίας ὁ ἀτίθασσος οὗτος καλόγηρος καὶ ἐζήτησαν κατ᾽ αὐτοῦ Παπικὸν ἀφορισμὸν (βοῦλλαν, λεγομένην). Ὁ δὲ Λούθηρος κατενόησεν ἤδη ὅτι τὸ ζήτημα τῶν συγχωροχαρτίων ἦτο ἁπλῆ λεπτομέρεια μιᾶς ὁλοκλήρου νοσηρᾶς καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ Παπισμοῦ ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καὶ ὅτι οὐδεμία ἀληθὴς κατὰ Χριστὸν ζωὴ ἦτο δυνατή, ἐφ᾽ ὅσον ἡ σωτηρία καὶ ἡ δικαίωσις ἦσαν ἐξηρτημέναι ἐκ τῶν τύπων, τοὺς δὲ τύπους ἐθέσπιζεν ὁ Πάπας, παρεντιθέμενος μεταξὺ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Λούθηρος, αἰσθανόμενος ὅτι εἶχε διαρρήξει πλέον τὰς πρὸς τὸν Παπι-

σμὸν σχέσεις του, ἐξέδωκε φυλλάδιον «Πρὸς τοὺς Εὐγενεῖς τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους», ἐκθέτων πῶς ἡ Παπικὴ Ἕδρα ἐξεμύζα τοὺς πιστοὺς ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐζήτει νὰ ὑποδουλώσῃ τὸν λαὸν πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τοὺς μοναχούς. Ἐπίσης ἐξέδωκεν ἕτερον φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον: «Ἡ Βαβυλωνικὴ αἰχμαλωσία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ», διὰ τοῦ ὁποίου ἐξέθετε πῶς οἱ Πάπαι εἶχον αἰχμαλωτίσει τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως τὸ πάλαι οἱ Βαβυλώνιοι τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος, καὶ ἔπρεπεν ὅλοι οἱ ἀληθεῖς Χριστιανοὶ νὰ διασπάσωσι τὰ δεσμὰ τῆς αἰχμαλωσίας ταύτης·

Τὰ φυλλάδια ταῦτα, κυκλοφορήσαντα καθ᾿ ὅλην τὴν Γερμανίαν καὶ εὑρόντα ἐνθουσιώδη ἀπήχησιν παρά τε τῷ λαῷ καὶ τῇ ἀριστοκρατίᾳ, ἐπετάχυναν τὰ μέτρα τοῦ Πάπα κατὰ τοῦ φλογεροῦ ἀντάρτου. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1520 ἐδημοσιεύθη ἐν Ρώμῃ ἡ κατὰ τοῦ Λουθήρου Παπικὴ «βοῦλλα», καταδικάζουσα αὐτὸν καὶ τὰς διδασκαλίας του. Ἀντίγραφα αὐτῆς ἐστάλησαν εἰς Γερμανίαν καὶ ἐτοιχοκολλήθησαν, ἀλλ᾿ ἐσχίσθησαν ὑπὸ τῶν πολιτῶν καὶ φοιτητῶν. Ἀντίγραφον ἐπίσης ἐστάλη καὶ πρὸς τὸν Λούθηρον ἀτομικῶς τὴν 10 Δεκεμβρίου 1520 εἰς Βιττεμβέργην· ὁ δὲ Λούθηρος, ἐπὶ κεφαλῆς πλήθους καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν, τὸ ἔκαυσε δημοσίᾳ εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως, ὁμοῦ μὲ ἀντίγραφον τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου, ὅπερ μέχρι τότε ἴσχυεν ὡς νόμος τῆς Γερμανίας. Συνάμα ἐδημοσίευσεν ἀπάντησιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποκαλεῖ τὴν βοῦλλαν «ἐπάρατον βοῦλλαν τοῦ Ἀντιχρίστου». Ἡ ῥῆξίς του μὲ τὴν Ρώμην ἦτο πλέον ὁριστικὴ καὶ ἀνεπανόρθωτος. Ἡ δὲ θαρραλέα καὶ σθεναρὰ στάσις τοῦ Λουθήρου ἐξήγειρε μέγιστον ἐνθουσιασμὸν ἐν Γερμανίᾳ.

Ἀπέναντι τῆς ἀνταρσίας ταύτης τοῦ Λουθήρου δὲν ἀπέμενεν εἰς τὸν Πάπαν ἄλλο ὅπλον ἢ ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. Ἀκριβῶς κατ᾿ Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους ἐκείνου εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸν θρόνον τῆς Γερμανίας ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Ε΄. Παρ᾿ αὐτοῦ ἐζήτησεν ὁ Πάπας νὰ κηρύξῃ τὸν Λούθηρον ἐκτὸς τοῦ νόμου. Ὁ Κάρολος ἦτο Ἱσπανὸς τὴν ψυχήν, ἤτοι, ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Παπισμόν. Ἦτο ὅμως ἀρκετὰ νουνεχὴς καὶ διεῖδεν ὅτι μὲ τὸν γενικὸν λαϊκὸν ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τοῦ Λουθήρου καὶ τὴν ἔκθυμον προστασίαν, ἣν παρεῖχεν εἰς τὸν ἀντάρτην θεολόγον ὁ Ἐκλέκτωρ (ἡγεμὼν) τῆς Σαξωνίας, δὲν θὰ ἦτο φρόνιμον νὰ προβῇ διὰ βιαίων μέτρων κατ᾿ αὐτοῦ. Διὸ συνεβουλεύθη τὸ Συνέδριον (τὴν «Δίαιταν» λεγομένην) τῆς Αὐτοκρατορίας, ὅπερ συνῆλθεν ἐν Βόρμς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1521. Τὸ Συνέδριον ὅμως ὑπέδειξεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὅτι οὐδὲν διάταγμα κατὰ τοῦ Λουθήρου ἠδύνατο νὰ ἐκδοθῇ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Συνεδρίου, καὶ συνέστησεν ὅπως κληθῇ ὁ Λούθηρος εἰς Βόρμς νὰ ἀπολογηθῇ ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου. Ἐπίσης παρεκάλεσε τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τὴν Παπικὴν τυραννίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ πράγματι ἐκάλεσε τὸν Λούθηρον νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου ἀλλὰ διέταξε νὰ καοῦν τὰ συγγράμματά του. Ὁ Λούθηρος, ἔχων ἐγγύησιν τοῦ αὐτοκράτορος περὶ τῆς προσωπικῆς του ἀσφαλείας, παρουσιάσθη ἐν Βόρμς ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου καὶ ἀφοῦ δημοσίᾳ ὡμολόγησεν ὅσα εἶχε διατυπώσει εἰς τὰ συγγράμματά του, ἠρνήθη νὰ τὰ ἀποκηρύξῃ, ἐκτὸς ἐὰν αἱ δοξασίαι του ἀπεδεικνύοντο ἐσφαλμέναι ἐκ τῶν Ἁ. Γραφῶν καὶ ἐκ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Τοῦτο ἐξώργισε τοὺς Ἱσπανοὺς συνέδρους, οἵτινες ὥρμησαν κατ᾿ αὐτοῦ· ἀλλ᾿ οἱ Γερμανοὶ σύνεδροι, συσσωματωθέντες γύρω

τον, τὸν ἐξήγαγον ἀβλαβῆ ἐκ τῆς αἰθούσης. Τότε διετάχθη ὁ Λούθηρος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Βιττεμβέργην, ἐγνώσθη δὲ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ τὸν ἐπικηρύξῃ εὐθὺς ὡς θὰ ἔληγεν ἡ δοθεῖσα 20ήμερος ἐγγύησις περὶ τῆς ἀσφαλείας του. Ἐπιστρέφων ὅμως ὁ Λούθηρος ἐκ Βόρμς, ἀπήχθη καθ᾽ ὁδὸν ὑπὸ μετημφιεσμένων ἱππέων πρὸς ἄγνωστον διεύθυνσιν.

Διεδόθη ὅτι εἶχε φονευθῆ ὑπὸ τῶν Παπικῶν. Ἀλλὰ μετά τινα καιρὸν ἐγνώσθη ὅτι ἡ ἀπαγωγή του εἶχε γίνει ὑπὸ ὀργάνων τοῦ προστάτου του Ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας, οἵτινες τὸν ἔκρυψαν εἰς τὸν πύργον τοῦ Βάρτμπουργ, ὅπου διέμεινεν ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ ἐπὶ δέκα μῆνας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο μετέφρασε τὴν Ἁγ. Γραφὴν εἰς τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν· ἡ μετάφρασις δὲ αὕτη τοῦ Λουθήρου ἐσημείωσεν ἐποχὴν ὄχι μόνον διὰ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν. Διότι ἐνῷ ἕως τότε ἐν Γερμανίᾳ ἐλαλοῦντο πολλαὶ διάλεκτοι, πρῶτος ὁ Λούθηρος διὰ τῆς μεταφράσεως τῆς Ἁγ. Γραφῆς ἐδημιούργησεν, οὕτως εἰπεῖν, μίαν γενικὴν γλῶσσαν καταληπτὴν εἰς πάντα Γερμανόν, ἡ δὲ γλῶσσα αὕτη, ὑποβοηθουμένη ἰσχυρῶς ὑπὸ τῆς θρησκείας, ἀπετέλεσεν ἔκτοτε τὴν βάσιν τῆς μέχρις ἡμῶν ἐπικρατησάσης ἐθνικῆς Γερμανικῆς γλώσσης. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀτρόμητος μαρτυρία τοῦ Λουθήρου ἐν Βόρμς καὶ τὰ συγγράμματά του εἶχον ἀνάψει τὴν χώραν καὶ ἐφαίνετο ὅτι ὁλόκληρος ἡ Γερμανία θὰ ἠσπάζετο τὴν Ἀναμεμορφωμένην διδασκαλίαν, εἰς τὸ πεῖσμα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Πάπα.

Ἀλλὰ ταυτοχρόνως ὁ ἀπὸ γενεῶν ὑποβόσκων μεταξὺ τῶν χωρικῶν τῆς Γερμανίας, ἀναβρασμὸς κατὰ τῶν καταπιέσεων καὶ ἐκμεταλλεύσεων τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν πλουσίων τάξεων ἐξέσπασεν (τῷ 1524) εἰς ἐπανάστασιν, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ θρησκευτικὴ Ἀναμόρφωσις θὰ τοὺς συνέτρεχεν. Ὁ Λούθηρος ὅμως, ἂν καὶ ὁ ἴδιος κατήγετο ἐκ χωρικῶν καὶ εἶχε γνωρίσει προσωπικῶς τὰ ἀφόρητα κακά, ὧν ἐζήτουν οἱ χωρικοὶ τὴν διόρθωσιν, προσεπάθησε μὲν νὰ συμβιβάσῃ τὰ διεστῶτα μέρη, συμβουλεύων ἀμοιβαίας ὑποχωρήσεις· ἀλλ᾽ ὅταν αἱ συνδιαλλακτικαὶ αὗται προσπαθειαί του ἀπέτυχον καὶ ἤρχισαν αἱ αἱματηραὶ συγκρούσεις, ἐτάχθη κατὰ τῶν χωρικῶν, καὶ ἡ ἐπανάστασις ταχέως κατεπνίγη εἰς τὸ αἷμα. Λέγεται ὅτι 50.000 χωρικοὶ ἐφονεύθησαν.

Ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἔβλαψε μεγάλως τότε τὴν Ἀναμόρφωσιν. Οἱ μὲν εὐγενεῖς κατηγόρουν τὸν Λούθηρον ὡς ἐνθαρρύναντα τοὺς χωρικοὺς καὶ ἔκτοτε ἐπεβουλεύοντο τὸ ἀναμορφωτικόν του ἔργον. Οἱ δὲ χωρικοὶ ἐμαίνοντο κατὰ τοῦ Λουθήρου ὡς ἐγκαταλείψαντος αὐτοὺς καὶ τὰ δίκαιά των.

Περίοδος Γ΄. (1525—1546).

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν χωρικῶν, τῷ 1525, ὁ Λούθηρος ἐνυμφεύθη τὴν Αἰκατερίνην Μπόρα, ἐκ καλῆς ἀλλὰ πτωχῆς οἰκογενείας καταγομένην, ἥτις εἶχε διατελέσει μοναχὴ εἴς τι μοναστήριον τῆς Γερμανίας καὶ ἥτις μετὰ πολλῶν ἄλλων καλογραιῶν, ἅμα τῇ ἀνακηρύξει τῆς Μεταρρυθμίσεως, εἶχεν ἀποβάλει τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἐξ αὐτῆς ἀπέκτησε τρεῖς υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας.

Κατὰ τὸ ἔτος 1525 ἡ ἀναμορφωτικὴ κίνησις ἐν Γερμανίᾳ ἀπεκρυσταλλώθη εἰς δύο στρατόπεδα. Τὸ ἕν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λουθήρου, ἦτο τὸ Εὐαγγελι-

κόν, ὅπερ κατώρθωσε διὰ σθεναροῦ ἀγῶνος ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν Καθολικῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας, νὰ συμπήξῃ τὴν Γερμανικὴν Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν ὡς κρατικήν, εἰς τὰ Γερμανικὰ κράτη, τῶν ὁποίων οἱ ἡγεμόνες ἠσπάσθησαν τὸν Προτεσταντισμόν. Τὸ ἕτερον ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ ἐντὸς τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἐργασθῇ διὰ τὴν ἐξυγίανσιν τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ζωῆς ἐκ τῶν ἔνδον· ἡ μερὶς αὕτη κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ μεταρρυθμίσεις τινὰς διὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Τρέντῳ Συνόδου, ἀλλὰ μεταρρυθμίσεις διοικητικὰς καὶ τυπικὰς μᾶλλον ἢ πνευματικάς.

Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος, ὅστις ἦτο πάντοτε ἐχθρὸς τῆς Ἀναμορφώσεως, ἦτο συνεχῶς ἀπὼν ἐκ Γερμανίας ἀπὸ τοῦ 1521, εὑρισκόμενος εἰς τὸ πατρικόν του βασίλειον τῆς Ἱσπανίας καὶ διεξάγων κρατερὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου, ὃν καὶ ἐνίκησε καὶ ᾐχμαλώτισε, συνῆψε δὲ μετ᾿ αὐτοῦ συνθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν περιελαμβάνετο καὶ ἡ συνδρομὴ τῆς Γαλλίας βιαία κατάπνιξις τῆς Γερμανικῆς Ἀναμορφώσεως. Εὐτυχῶς διὰ τὴν Ἀναμόρφωσιν, ὁ Πάπας, ὅστις ἦτο Ἰταλὸς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Μεδίκων, φοβούμενος δι᾿ ἄλλους λόγους τὴν σύμπραξιν τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τῆς Γαλλίας, κατώρθωσε νὰ διασπάσῃ τοὺς δύο τούτους βασιλεῖς καὶ οὕτως ἐμμέσως ἔσωσε τὴν Εὐαγγελικὴν Ἀναμόρφωσιν. Τέλος τῷ 1526 ὁ Κάρολος ἔστειλεν ἐντολὴν ὅπως συνέλθῃ τὸ Συμβούλιον τῆς Αὐτοκρατορίας (ἡ «Δίαιτα») εἰς τὴν πόλιν Σπάϊερ παρὰ τὸν Ρῆνον. Ἐκεῖ ἐξεδόθη ἀπόφασις ὅπως ἕκαστος Γερμανὸς ἡγεμὼν ρυθμίσῃ τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας του. Συνεπείᾳ δὲ τῆς ἀποφάσεως ταύτης εἰς τὰ Εὐαγγελικὰ κράτη τῆς Γερμανίας ὠργανώθη ἡ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία ὡς κρατικὴ καὶ διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος. Τοῦτο ἔγινε κατ᾿ ἐπίμονον συμβουλὴν αὐτοῦ τοῦ Λουθήρου, ὅστις κατόπιν τῆς ἐξεγέρσεως τῶν χωρικῶν καὶ τῆς ἐξάψεως τῶν παθῶν μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἐφοβεῖτο νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν συμμετοχὴν τοῦ λαοῦ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου ἐξώργισε τὸν αὐτοκράτορα, εὑρισκόμενον εἰσέτι ἐν Ἱσπανίᾳ, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Γερμανίαν ἀκόμη, διότι ὁ Πάπας συνεμάχησε μὲ τὸν Φραγκῖσκον, ὅστις ἤδη ἐγένετο πάλιν ἐπιθετικὸς κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Διὰ τοῦτο ὁ Κάρολος ἠρκέσθη νὰ διατάξῃ τὴν Δίαιταν νὰ συνέλθῃ καὶ πάλιν καὶ νὰ ἀκυρώσῃ μὲν τὴν ἐν Σπάϊερ ληφθεῖσαν ἀπόφασιν, νὰ ἐκτελέσῃ δὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς Βὸρμς τοῦ 1521, δι᾿ ἧς κατεδικάζετο ἡ Ἀναμόρφωσις καὶ ἀπηγορεύετο δι᾿ αὐστηροτάτων ποινῶν ἡ Ἀναμεμορφωμένη λατρεία. Ἡ Δίαιτα συνελθοῦσα καὶ πάλιν ἐν Σπάϊερ τῷ 1529 καὶ εὑρεθεῖσα ἀπέναντι κατηγορηματικῆς ἀξιώσεως τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Καρόλου, ὑπεχώρησε μέχρι τοῦ σημείου νὰ ψηφίσῃ ὅπως ὅσα κράτη τῆς Γερμανίας εἶχον ἐφαρμόσει τὴν ἀπόφασιν τοῦ Βὸρμς ἐξακολουθῶσι νὰ τὴν ἐφαρμόζωσιν. Ἡ ἀνοχή, ἥτις παρείχετο εἰς τὰ Εὐαγγελικὰ κράτη πρὸς τοὺς Καθολικούς, ἔπαυσε νὰ παρέχηται πρὸς τοὺς Εὐαγγελικοὺς εἰς τὰ Καθολικὰ κράτη. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης διεμαρτυρήθησαν ἅπαντες οἱ Εὐαγγελικοὶ ἡγεμόνες καὶ αἱ ἐλεύθεραι πόλεις, αἱ ἀσπασθεῖσαι τὴν Ἀναμόρφωσιν· καὶ ὡς ἐκ τῆς διαμαρτυρίας των ταύτης οἱ Εὐαγγελικοὶ τὸ πρῶτον ἐκλήθησαν «Διαμαρτυρόμενοι» (Προτεστάνται).

Καὶ τὴν διαμαρτύρησίν των ταύτην οἱ Εὐαγγελικοὶ ἡγεμόνες ἐνίσχυσαν διὰ τῆς συμπήξεως τοῦ Συνδέσμου τῆς Σμαλκάλδης, ὅστις ἐσκόπει τὴν ἔνοπλον ἀντίστασιν κατὰ τῶν ἐπιβουλῶν τῶν Καθολικῶν ἡγεμόνων. Εἰς τὸν Σύνδεσμον τοῦτον προσεχώρησαν καὶ οἱ Εὐαγγελικοὶ τῆς Γερμανικῆς Ἑλβετίας, τῶν ὁποίων ὁ ἀρχηγὸς Ζβίγγλιος εἶχε φονευθῆ ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Κάππελ (1531).

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ τέλους νικήσας τοὺς Γάλλους ἐπανῆλθεν εἰς Γερμανίαν τῷ 1532. Ἀλλ᾽ ἠπειλεῖτο τώρα εἰσβολὴ τῶν Τούρκων εἰς Οὐγγαρίαν καὶ ὁ Κάρολος εἶχεν ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς τῶν Εὐαγγελικῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῆς Ἀναμορφώσεως καὶ τῷ 1532 συνωμολογήθη ἡ θρησκευτικὴ εἰρήνη τῆς Νυρεμβέργης, δι᾽ ἧς παρείχετο προσωρινὴ ἀνοχὴ εἰς τοὺς ἁπανταχοῦ τῆς Γερμανίας Εὐαγγελικούς. Εἰς ἀντάλλαγμα, ὅλα τὰ Εὐαγγελικὰ κράτη ἐχορήγησαν στρατεύματα καὶ χρήματα διὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες μετ᾽ ὀλίγον ἠναγκάσθησαν νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια.

Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ὁ Λούθηρος κατεγίνετο κυρίως εἰς τὴν συγγραφὴν βιβλίων θρησκευτικῶν, χρησίμων διὰ τὴν στήριξιν τῆς Ἀναμορφώσεως. Εἰς τὰς δημοσίας ἐμφανίσεις καὶ πολιτικὰς συγκεντρώσεις τῶν Εὐαγγελικῶν ἀρχηγῶν τὸν Λούθηρον ἀντεπροσώπευεν ὁ ἐπιστήθιος αὐτοῦ φίλος, μαθητὴς καὶ συνεργάτης, Φίλιππος Μελάγχθων. Εἰς τὰς Διαίτας ὁ Λούθηρος δὲν ἐνεφανίζετο πλέον, διότι ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἐνώπιον τοῦ νόμου ἦτο ἐπικεκηρυγμένος, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἡ ὑγεία του εἶχεν ἀρχίσει νὰ κλονίζεται, ὥστε νὰ τῷ ἐπιβάλλῃ ἀποφυγὴν τῶν σωματικῶν κοπώσεων. Ἄλλως τε τὸ Ἀναμορφωτικὸν κίνημα ἐν Γερμανίᾳ εἶχεν, ὡς εἴδομεν, βαθμηδὸν προσλάβει πολιτικὸν χαρακτῆρα, καὶ ὁ Λούθηρος ἤθελε νὰ ἀφιερωθῇ ἐντελῶς εἰς τὸ πνευματικὸν μέρος τῆς Ἀναμορφώσεως καὶ εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας καὶ λατρείας. Καὶ τὴν μὲν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ἀνέθηκεν ὡς εἴδομεν, εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἐνεργοῦσαν διὰ συμβουλίων ἢ «κονσιστορίων», ἀποτελουμένων ἐκ διακεκριμένων κληρικῶν. Τὴν δὲ δημοσίαν λατρείαν ὠργάνωσεν ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον, εἰσαγαγὼν τὴν χρῆσιν ἐπ᾽ ἐκκλησίαις τῆς Γερμανικῆς, ἀντὶ τῆς Λατινικῆς γλώσσης, τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἁγ. Γραφῆς, τὸ κήρυγμα καὶ τὴν πάνδημον ψαλμῳδίαν, συγγράψας μάλιστα ὁ ἴδιος οὐκ ὀλίγους ὕμνους. Διετήρησε τύπους τινὰς τῆς παλαιᾶς Ἐκκλησίας, ὡς τὰς ἱερὰς τραπέζας, τὰς ἐπ᾽ αὐτῶν ἀνημμένας λαμπάδας, τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν καί τινας εἰκόνας ὡς στολισμὸν τῶν ἐκκλησιῶν, ἐνῷ ἡ Ἑλβετικὴ Ἀναμόρφωσις ἀπέβαλε πάντα τὰ ἐξωτερικὰ ταῦτα παρακολουθήματα τῆς λατρείας.

Ἐπίσης ὁ Λούθηρος συνέγραψε καὶ κατήχησιν καὶ συνειργάσθη μετὰ τοῦ Μελάγχθονος εἰς τὴν σύνταξιν Ὁμολογίας, ἥτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸν τίτλον «Αὐγουσταία Ὁμολογία», διότι ἐν Αὐγούστῃ ὑπεβλήθη εἰς τὴν «Δίαιταν» τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ Ὁμολογία αὕτη, μέ τινας ἐλαφρὰς τροποποιήσεις, ἀπετέλεσεν ἔκτοτε τὴν ἐπίσημον Ὁμολογίαν τῆς Λουθηρανῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν βάσιν τῶν 39 Ἄρθρων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ὁμολογίας.

Ὁ Λούθηρος ἀπέθανε τῷ 1546 εἰς τὴν γενέτειραν Ἐϊσλέμπεν μετὰ πολυετῆ χαλάρωσιν τῆς ὑγιείας του. Ηὐτύχησε νὰ ἀποθάνῃ ἓν ἔτος πρὸ τῆς μάχης τοῦ Μύλεμπεργ, καθ᾽ ἣν διὰ τῆς προδοσίας Εὐαγγελικοῦ τοῦ ἡγεμόνος Μαυρικίου τῆς

Σαξωνίας, ὁ αὐτοκράτωρ κατώρθωσε νὰ νικήσῃ κατὰ κράτος τοὺς Εὐαγγελικοὺς ἡγεμόνας τῆς Γερμανίας καὶ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς ὁλόκληρον τὴν Γερμανίαν μίαν Ὁμολογίαν, ἥτις ἰσοδυνάμει πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὸν Παπισμόν. Ἐπηκολούθησαν ἀπηνεῖς διωγμοὶ πρὸς ἐπιβολὴν τῆς νέας Ὁμολογίας, οἱ πλεῖστοι τῶν Εὐαγγελικῶν ἡγεμόνων ἐφυλακίσθησαν καὶ ἡ νέα λατρεία ἐπεβάλλετο παντοῦ διὰ τῆς σπάθης. Ἀλλ' ἡ Ἀναμόρφωσις εἶχε ριζοβολήσει βαθύτατα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκριζωθῇ διὰ τοιούτων μέσων. Τὸ μῖσος κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος βαθμηδὸν ηὔξανε καὶ ἐπὶ τέλους ἐκορυφώθη τῷ 1552, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Κάρολος ἀπουσίαζεν εἰς τὸ Τυρόλον. Ἐξερράγη ἐπανάστασις τῶν Λουθηρανῶν ἡγεμόνων καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ αὐτοῦ Μαυρικίου, ὅστις τοὺς εἶχε προδώσει τῷ 1546, κατώρθωσαν νὰ ἐξαναγκάσουν τὸν Κάρολον νὰ ἄρῃ ὅλα τὰ πιεστικά του μέτρα κατὰ τῆς Ἀναμορφώσεως. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Πάσσαου (1552) καὶ βραδύτερον διὰ τῆς συνθήκης τῆς Αὐγούστης (1555), ἐτέθη πάλιν ἐν ἰσχύϊ ἡ ἡ ἀπόφασις τῆς Σπάϊερ, διὰ τῆς ὁποίας ἕκαστον Γερμανικὸν κράτος ἦτο ἐλεύθερον νὰ ἐκλέξῃ τὴν θρησκευτικήν του ὁμολογίαν. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου τὸ ἔργον τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀναμορφώσεως τοῦ Λουθήρου ἐστερεώθη πλέον κατὰ πάσης προσβολῆς καὶ ἐπιβουλῆς.

ΜΕΤΑΞΥ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Ἱστορικὴ μελέτη.

(συνέχεια)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 7ον.

Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος.

Ὁ σπουδαιότερος Σελευκίδης βασιλεὺς τῆς περιόδου ταύτης ὑπῆρξεν ***Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανής.*** Ὅτε οὗτος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον (ἔτος 176 πρὸ Χρ.), ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχεν ἀποκτήσει ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς κοινωνίας καὶ αὐτὴ ἡ Ἱερουσαλὴμ εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐξελληνίζηται. Ὡς ἑξῆς περιγράφεται ἡ κατάστασις αὕτη εἰς τὸ 2ον Βιβλίον τῶν Μακκαβαίων (κεφ. δ΄. 7—16): «Μεταλλάξαντος δὲ τὸν βίον τοῦ Σελεύκου καὶ παραλαβόντος τὴν βασιλεία τοῦ Ἀντιόχου τοῦ προσαγορευθέντος Ἐπιφανοῦς, Ἰάσων ὁ ἀδελφὸς Ὀνίου ὑπέκλεψε τὴν ἀρχιερωσύνην, ὑποσχεθεὶς εἰς τὸν βασιλέα ἐν συνεντεύξει 360 τάλαντα ἀργύρου καὶ ἄλλα 80 τάλαντα ἐξ ἄλλης τινος προσόδου· προσέτι δὲ ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ καὶ ἄλλα 150 τάλαντα, ἐὰν ὁ βασιλεὺς ἤθελε τῷ ἐπιτρέψει νὰ συστήσῃ ἐν Ἱερουσαλὴμ γυμνάσιον καὶ ἐφηβεῖον καὶ νὰ καταγράψῃ τοὺς κατοίκους τῶν Ἱεροσολύμων ὡς Ἀντιοχεῖς (ἤτοι, ἐθνικούς). Συγκατατεθέντος τοῦ βασιλέως, ὁ Ἰάσων λαβὼν τὴν ἀρχὴν (ὡς ἀρχιερεύς, ἤτοι, ἐθνάρχης τῶν Ἰουδαίων) εὐθὺς μετέστρεψε τοὺς ὁμοφύλους αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα. Καὶ τὰ μέχρι τοῦδε ὑπάρχοντα βασιλικὰ διατάγματα, τὰ προστατευτικὰ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ... κατήργησε σιωπηλῶς·

καὶ τὰς νομίμους συνηθείας τῶν Ἑβραίων καταλύων, εἰσήγαγε παράνομα ἤθη καὶ ἔθιμα. Διότι ἐγκατέστησε γυμνάσιον παρὰ τοὺς πρόποδας αὐτῆς τῆς ἀκροπόλεως (τοῦ ὄρους Σιὼν) καὶ τοὺς ἀρίστους τῶν ἐφήβων ὑπεχρέου νὰ φέρωσι τὸν πέτασον (Ἑλληνικὸν πῖλον). Οὕτω δὲ ἐπῆλθεν ἀκμή τις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ πρόοδος τοῦ ἀλλοφυλισμοῦ, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ποταπότητα τοῦ ἀσεβοῦς καὶ μὴ ἀρχιερέως Ἰάσωνος, ὥστε μηδὲ οἱ ἱερεῖς πλέον ἦσαν πρόθυμοι περὶ τὰς τοῦ θυσιαστηρίου λειτουργίας, ἀλλὰ τοῦ μὲν ναοῦ καταφρονοῦντες καὶ τῶν θυσιῶν ἀμελοῦντες, ἔσπευδον νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὰ ἐν τῇ παλαίστρᾳ παράνομα θεάματα... καὶ τὰς μὲν πατρῴας τιμὰς εἰς οὐδὲν λογίζοντες, τὰς δὲ Ἑλληνικὰς δόξας καλλίστας θεωροῦντες».

Ἀλλ' ἡ ξενολατρεία καὶ προδοσία αὐτὴ τῶν ἀρχόντων προὐκάλεσε ζωηρὰν ἀντίδρασιν εἰς πολλοὺς κύκλους τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. Ὅσοι ἠγάπων εἰσέτι τὰ πάτρια ἤθη καὶ ἔθιμα συνησπίσθησαν εἰς θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν ἄμυναν ὡς κόμμα ὑπὸ τὸν τίτλον ***Χασιδεὶμ*** (ἤτοι, ***Θεοσεβεῖς***) καὶ ἐκ τοῦ κόμματος τούτου προῆλθε βραδύτερον ἡ μερὶς τῶν ***Φαρισαίων*** (ἤτοι, ***Ἀποχωριστῶν***), ἥτις ἦτο τὸ ***λαϊκὸν*** κόμμα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Σαδδουκαίους, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ ***ἀριστοκρατικὸν*** κόμμα.

Ὁ Ἀντίοχος ἦτο ἀνὴρ τόσον παραφόρου καὶ ἀλαζόνος χαρακτῆρος, ὥστε ἡ λαϊκὴ σάτιρα ἀπὸ ***Ἐπιφανῆ*** τὸν μετωνόμασεν ***Ἐπιμανῆ.*** Ὡς φανατικὸς δὲ Ἑλληνιστής, ἐπεδίωξε μετὰ ζήλου τὸν ἐξελληνισμὸν τῶν Ἰουδαίων. Ἐκτὸς τῆς παρανόμου ἀναγνωρίσεως ὡς ἀρχιερέως ἀνδρὸς φαύλου, ὡς ἦτο ὁ Ἰάσων, εἰσήγαγε τὸ θέατρον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀφήρεσεν ἐκ τοῦ Ναοῦ τὸ χρυσοῦν θυσιαστήριον, τὰς χρυσᾶς λυχνίας, θυμιατήρια, ποτήρια, κλπ., ὡς καὶ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα τῆς ἐξωτερικῆς προσόψεως τοῦ Ναοῦ. Τὸν δὲ Ναὸν αὐτὸν μετέτρεψεν ἀπὸ τῆς λατρείας τοῦ Ἰεχωβᾶ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, στήσας ἐντὸς αὐτοῦ ἄγαλμα τοῦ Διός, φέρον τὰ ἴδια ἑαυτοῦ χαρακτηριστικά. Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ περιβόλου διέταξε νὰ σφαγῶσιν ἄφθονοι χοῖροι καὶ μὲ τὸ αἷμά των νὰ ραντισθῶσι πάντα τὰ ἅγια. Οἱ ψαλμοὶ 74ος καὶ 79ος ἐκφράζουσιν ὅλην τὴν φρίκην τῶν εὐσεβῶν Ἑβραίων διὰ τὴν βεβήλωσιν ταύτην τοῦ ἁγιαστηρίου αὐτῶν. Καὶ δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι, ὑπὸ τὴν φοβερὰν ἐντύπωσιν τῶν βεβηλώσεων τούτων, ὁ λαὸς διέβλεπε παντοῦ σημεῖα καὶ τέρατα, προμηνύματα τῆς ὀργῆς τοῦ Κυρίου Σαβαώθ. Ἀναγινώσκομεν εἰς τὸ Β΄. Μακκαβαίων (κεφ. ε΄. 2): «Συνέβη δὲ καθ' ὅλην τὴν πόλιν σχεδὸν ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα νὰ φαίνωνται εἰς τὸν ἀέρα καλπάζοντες ἱππεῖς, φοροῦντες χρυσᾶς στολὰς καὶ ὡπλισμένοι μὲ λόγχας καὶ ξίφη, καὶ ὅλαι ἱππικοῦ παρατεταγμέναι καὶ συγκρούσεις καὶ ἐπελάσεις», κτλ.

Ὁ Ἀντίοχος, εὑρεθεὶς πρὸ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης τῶν ἐθνικοφρόνων Ἑβραίων, διέταξε δεινὸν διωγμὸν αὐτῶν. Ἐξεδόθη διαταγὴ νὰ καῶσι πάντα τὰ ἱερὰ βιβλία καὶ τὸ νὰ εὑρεθῇ Ἰουδαῖός τις ἔχων εἰς χεῖράς του ἀντίγραφον τοῦ Νόμου ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον. Ἡ τήρησις τοῦ Σαββάτου, ἡ περιτομὴ καὶ ὅλαι αἱ Μωσαϊκαὶ διατάξεις ἀπηγορεύθησαν ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Ὁ λαὸς ἐξηγαγκάζετο νὰ τρώγῃ κρέας χοίρινον. Ἀντὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἑορτῆς τῆς Σκηνοπηγίας ἐπέβαλεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰ Διονύσια καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, μηδ' αὐτῶν τῶν γερόντων

ἐξαιρουμένων, ὑπεχρεώθησαν νὰ βαδίζωσιν εἰς τὰς Βακχικὰς πομπάς, ἐστεφανωμένοι μὲ κισσόν, κρατοῦντες θύρσους καὶ ᾄδοντες βακχικὰ ᾄσματα. Διωρίσθησαν δὲ ἐπιθεωρηταί, ἔχοντες ἐντολὴν νὰ ἐκριζώσωσι διὰ παντὸς τρόπου τὸν Ἰουδαϊσμὸν καὶ νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τὸν Ἑβραϊκὸν λαὸν τὰς Ἐθνικὰς τελετὰς καὶ συνηθείας.

Ἡ Ἑβραϊκὴ παράδοσις μὲ ὑπερηφανίαν ἀναφέρει πολλούς, οἵτινες εἰς τὸν φοβερὸν τοῦτον διωγμὸν ἐπροτίμησαν τὸν θάνατον παρὰ τὸ νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀντιόχου. Τὸ δὲ παράδειγμα τῶν ἐθνομαρτύρων τούτων τόσον ἐτόνωσε τὴν ἐθνικὴν ἀντίδρασιν, ὥστε ἐπὶ τέλους ἤναψε τὸν σπινθῆρα τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ παράφορος βία τοῦ Ἀντιόχου ἔσχε ταχέως τὸν ἀντίκτυπόν της εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῶν ***Μακκαβαίων.***

Εἰς μίαν κώμην τῆς Ἰουδαίας, καλουμένην Μωδεείν, γέρων τις ἱερεὺς ὀνόματι Ματταθίας ὑπερηφάνως ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν βασιλικὴν προσταγὴν καὶ νὰ θυσιάσῃ εἰς τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων. Ἰδὼν δὲ ἕνα Ἰουδαῖον θυσιάζοντα ἐπὶ βωμοῦ Ἐθνικοῦ, τοῦτον μὲν ἐν ἱερᾷ ὀργῇ ἔσφαξε, τὸν δὲ ἐπίτροπον τοῦ βασιλέως ἐφόνευσε καὶ τὸν βωμὸν ἀνέτρεψεν· ἔπειτα δὲ κατέφυγε μὲ τοὺς πέντε υἱούς του εἰς τὰ ὄρη, ὅπου τοὺς ἠκολούθησαν πολλοὶ Ἰσραηλῖται, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ὑποφέρουν τὴν τυραννίαν τοῦ Ἀντιόχου. Ταχέως συνεκεντρώθη εἰς τὰ ὄρη ἀρκετὸς ἀριθμὸς ἐπαναστατῶν, ὥστε νὰ ἀρχίσουν νὰ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ ὑπαλλήλων τοῦ τυράννου, καταδαφίζοντες τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων, ἀνοίγοντες πάλιν τὰς κλεισθείσας συναγωγὰς καὶ ἀναζωπυροῦντες γενικῶς τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν Ἑβραίων.

Ἀλλ' ὁ Ματταθίας ἦτο γέρων ἑκατοντούτης καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν (ἔτος 166 πρὸ Χρ.) Ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης του διώρισε τὸν τριτότοκον υἱόν του ***Ἰούδαν*** ἀρχηγὸν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τῶν Συρίων, καὶ ὥρκισεν ὅλους τοὺς υἱούς του νὰ ἀφιερώσωσι τὴν ζωήν των εἰς τὸν ὑπὲρ τῶν πατρίων ἀγῶνα. Ἡ στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἰούδα τὸν κατέστησεν ἐθνικὸν ἥρωα, καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον ***Μακκαβαῖος*** (ἤτοι, «σφύρα»). Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ματταθία ἐλέγοντο ***Ἀσμωναῖοι·*** ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ὁ Ἰούδας ἐδόξασε καὶ ἠλευθέρωσε τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ ξένου ζυγοῦ, τὸν διεδέχθησαν δὲ εἰς τὴν ἀρχηγίαν οἱ τέσσαρες ἀδελφοί του κατὰ σειράν, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ υἱοί των, ὅλοι ἔλαβον τὸν τίτλον ***Μακκαβαῖος*** καὶ ὡς «Μακκαβαῖοι» εἶναι γνωστοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Τὰ κατορθώματα τῆς οἰκογενείας ταύτης περιγράφονται κυρίως εἰς τὸ 1ον Βιβλίον τῶν «Μακκαβαίων», ὅπερ εἶναι ἐκ τῶν Ἀποκρύφων βιβλίων τῆς Π. Διαθήκης τῶν Ἑβδομήκοντα. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἱστορικὸν ἔργον μεγάλης ἀξίας. Τὸ 2ον Βιβλίον τῶν «Μακκαβαίων» ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτὰ γεγονότα ἀλλ' οὐχὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἱστορικὴν ἀμεροληψίαν καὶ σοβαρότητα· εἶναι προφανῶς σύγγραμμα πολὺ μεταγενέστερον, ἔργον Φαρισαίου τινός, πλῆρες φαντασιωδῶν καὶ παιδαριωδῶν θαυμάτων καὶ τεραστίων καὶ σημείων, περὶ τῶν ὁποίων τὸ 1ον Βιβλίον οὐδὲν ἀναφέρει. Τὸ 3ον καὶ 4ον Βιβλίον τῶν «Μακκαβαίων» εἶναι συγγράμματα ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀξίας ἱστορικῆς ἢ φιλολογικῆς ἢ θρησκευτικῆς—ἔργα

πολὺ μεταγενέστερα, τὰ ὁποῖα οὐδόλως μᾶς διαφωτίζουν περὶ τῆς ἐποχῆς, ἣν ἔχομεν ὑπὸ μελέτην.

* * *

Ὁ Ἰούδας Μακκαβαῖος εἶναι, ὡς εἴπομεν, ὁ μέγας ἐθνικὸς ἥρως τῶν Ἑβραίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἀνδρεῖος τὴν ψυχὴν καὶ στρατηγικὸς τὸν νοῦν, διεπνέετο ὁ ἴδιος καὶ ἐνέπνεε τοὺς ὀπαδούς του μὲ τὴν φλογερὰν ἐκείνην πίστιν εἰς τὴν δύναμιν καὶ προστασίαν τοῦ Ἰεχωβᾶ, ἥτις κατέστησε τοὺς Ἰουδαίους τούτους ἀκαταμαχήτους.

Κατὰ πρῶτον, ὁ Ἀντίοχος ἀπέστειλεν ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν τούτων τὸν διοικητὴν τῆς Ἰουδαίας Ἀπολλώνιον, ὅστις ὅμως ἐνικήθη καὶ ἐσφάγη μάλιστα ὁ ἴδιος. Κατόπιν ὁ Σήρων, διοικητὴς τῆς Κοίλης Συρίας, κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ Ἰούδα παρὰ τὴν Βαὶθ-ορὼν τῷ 166 π. Χρ. Μετὰ τοῦτο ὁ Λυσίας, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀντίοχος, ἀπησχολημένος εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας, ἀφῆκεν ἀντιβασιλέα ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐξέπεμψε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐναντίον τοῦ Ἰούδα 40,000 ἄνδρας εἰς τρεῖς χωριστὰς στρατιάς· ἀλλ᾽ ὁ Ἰούδας προλαβὼν ἐπετέθη ἐναντίον ἑκάστης φάλαγγος κατὰ σειρὰν καὶ τὰς ἠνάγκασεν ὅλας νὰ ὑποχωρήσουν ἀτάκτως. Ὁ Λυσίας τότε ἐτέθη αὐτοπροσώπως ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατεύματος καὶ τὸ ὡδήγησε πάλιν κατὰ τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ συνήντησε τόσην ἀντίστασιν, ὥστε καὶ αὐτὸς ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀφοῦ μάλιστα ἦλθεν ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντιόχου παρὰ τὴν Ἐλυμαΐδα τῆς Περσίας (165 π. Χρ.).

Ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἐπηκολούθησε διακοπὴ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, τῆς ὁποίας ἐπωφελήθη ὁ Ἰούδας ὅπως καταλάβῃ τὰ Ἱεροσόλυμα, καθαρίσῃ τὸν Ναὸν ἀπὸ τὰ βδελύγματα τῶν Ἐθνικῶν καὶ ἐγκαινιάσῃ ἐκεῖ καὶ πάλιν τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ. Δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἄκραν (ἤτοι, τὴν Ἀκρόπολιν τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ ὄρος Σιὼν) οὔτε τὴν Βαιθσούραν· αὐτὰ τὰ δύο φρούρια ἔμειναν εἰς χεῖρας τῶν Συρίων.

Ἀλλὰ τὴν πόλιν καὶ ὁλόκληρον τὴν ὕπαιθρον χώραν οἱ στρατιῶται τοῦ Ἰούδα κατεῖχον ἐπὶ τρία ἔτη, ἕως οὗ τῷ 162 π. Χ. ὁ Λυσίας πάλιν ἐξεστράτευσεν ἐναντίον των μὲ 60,000 ἀνδρῶν. Ἀπέναντι τοιαύτης ἰσχυρᾶς δυνάμεως ὁ Ἰούδας δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπερισχύσῃ, ἀλλ᾽ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἐν τάξει πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἐπολιορκήθη στενῶς ὑπὸ τῶν Συρίων. Μὴ ἔχων δὲ ἐπαρκῆ ἐφόδια, ταχέως θὰ ἠναγκάζετο νὰ παραδοθῇ, ἐὰν ὁ Λυσίας ἀφ᾽ ἑαυτοῦ δὲν διέκοπτε τὴν πολιορκίαν, ἐπιστρέψας ἐσπευσμένως μὲ ὁλόκληρον τὸ στρατευμά του εἰς Ἀντιόχειαν, ὅπως κτυπήσῃ κάποιον Φίλιππον, ὅστις ἐρραδιούργει νὰ τῷ ὑποκλέψῃ τὴν ἀντιβασιλείαν. Διὰ τοῦτο ὁ Λυσίας ἀναχωρῶν ἐξ Ἱεροσολύμων ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τῶν Ἰουδαίων, συνάψας μετ᾽ αὐτῶν σύμβασιν, διὰ τῆς ὁποίας ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν οἱ Ἰουδαῖοι ἀνεγνώριζον τὴν ψιλὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Συρίων, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ὁ Λυσίας ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτοὺς πλήρη θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν. Καὶ τοιουτρόπως ἐπανῆλθον τὰ πράγματα εἰς τὸ πρὸ τοῦ Ἀντιόχου καθεστώς.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (162 π. Χ.) Δημήτριος ὁ Α´ κατέλαβε τὸν θρόνον τοῦ Ἀντιόχου, θανατώσας τὸν νήπιον υἱὸν τοῦ Ἀντιόχου καὶ τὸν κηδεμόνα του καὶ ἀντιβασιλέα Λυσίαν. Τὴν μετὰ τῶν Ἑβραίων συνθήκην ἐσεβάσθη ὁ Δημήτριος.

Ἐν τούτοις, οἱ Σύριοι ὑπεστήριξαν ὡς μέγαν ἀρχιερέα τῶν Ἑβραίων τὸν Ἄλκιμον, καταγόμενον εἰς τῆς ἄλλοτε ἀρχιερατικῆς οἰγενενείας, ἥτις τόσον δουλικῶς εἶχε πολιτευθῆ ἀπέναντι τῆν Συρίων. Τοῦτο δυσηρέστησε τοὺς Μακκαβαίους καὶ τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, καθὼς καὶ τὴν ἀριστοκρατικὴν μερίδα τῶν Σαδδουκαίων, Ἀφ᾽ ἑτέρου ὅμως οἱ Γραμματεῖς (οἱ ἐπίσημοι φύλακες, ἀντιγραφεῖς καὶ ἑρμηνευταὶ τοῦ ἱεροῦ Νόμου) καὶ ἡ ἰσχυρὰ μερὶς τῶν Φαρισαίων, δυσαρέστως βλέποντες τὴν αὔξουσαν ἰσχὺν καὶ αἴγλην τῶν Μακκαβαίων καὶ ἐνδιαφερόμενοι μόνον διὰ τὴν θρησκευτικὴν καὶ ὄχι τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἔθνους των, ὑπεστήριξαν τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Ἀλκίμου καὶ τοῦτον ἐγκατέστησε βιαίως εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα ὁ Σύριος στρατηγὸς Βακχίδης. Εὐθὺς ὅμως ὡς ὁ Βακχίδης μὲ τὸ στράτευμά του ἀνεχώρησεν, ὁ Ἄλκιμος ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐξ Ἱεροσαλύμων καὶ ὁ Ἰούδας ἔμεινε πάλιν ἐθνάρχης τῶν Ἑβραίων. Πρὸς ἐπαναφορὰν τοῦ Ἀλκίμου νέον στράτευμα τῶν Συρίων ὑπὸ τὸν Νικάνορα (160 π. Χ.) εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Μακκαβαίου εἰς Καφαργάμαλα, ἔπειτα δὲ ὑπέστη πανωλεθρίαν εἰς Βαιθ-ορών, ὅπου αὐτὸς ὁ Νικάνωρ ἦτο μεταξὺ τῶν φονευθέντων. Οἱ Σύριοι ἐν πανικῷ ἔφυγον ἀτάκτως πρὸ τῶν νικητῶν, οἵτινες κατεδίωκον αὐτοὺς δι᾽ ὅλης τῆς νυκτός, ψάλλοντες τὸν 68ον Ψαλμόν: «Ἀναστήτω ὁ Θεὸς καὶ διεσκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ Αὐτοῦ!»

Εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ Ἰούδας ἀπέστειλε πρεσβείαν εἰς Ρώμην, προσφερόμενος νὰ συνάψῃ συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν μετὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχον κατατροπώσει τὸν Περσέα, βασιλέα τῶν Μακεδόνων, καὶ καταλύσει τὸ Μακεδονικὸν κρᾶτος, ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις τοῦ Μακκαβαίου. Ἀλλὰ πρὸ τοῦ νὰ λάβῃ οὗτος ἐκ Ρώμης τὴν εἴδησιν τῆς ἀποδοχῆς ταύτης, νέα στρατιὰ τῶν Συρίων ὑπὸ τὸν Βακχίδην εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἐπῆλθε μετὰ ταχύτητος κατὰ τοῦ Μακκαβαίου, τὸν ὁποῖον εὗρεν ἐν Ἐλεασᾶ μὲ 800 μόνον ἄνδρας. Ἐπηκολούθησε δεινὴ μάχη, καθ᾽ ἣν ὁ Ἰούδας καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ἐφονεύθησαν ἅπαντες, ἀφοῦ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐπολέμησαν γενναίως (160 π. Χ.).

(ἀκολουθεῖ)

Η 300-ΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΓΑΛΙΛΑΙΟΥ

Τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ ἀστρονόμου Γαλιλαίου συνεδέθη μὲ τὴν ἐπιφώνησιν: «Καὶ ὅμως κινεῖται!» (eppur si muove) ἥτις, κατά τινα παράδοσιν, ἐξέφυγε τῶν χειλέων του, ἐνῷ ἐξήρχετο ἐκ τοῦ δικαστηρίου τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ὅπου ἐξηναγκάσθη, ἐπὶ ἀπειλῇ βασανιστηρίων, ν᾽ ἀποκηρύξῃ ὡς «αἱρετικὴν» τὴν θεωρίαν τοῦ Κοπερνίκου τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς περὶ τὸν ἄξονα αὐτῆς καὶ τῆς ἀκινησίας τοῦ ἡλίου ἐν τῷ μέσῳ τῶν πλανητῶν.

Τὰ αἴτια τὰ προκαλέσαντα τὸ πιεστικὸν τοῦτο διὰ τὴν συνείδησιν μέτρον, εἰς βάρος τοῦ κορυφαίου ἐπιστήμονος τῆς πατρίδος του καὶ τῆς ἐποχῆς του, θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Πρέπει ὅμως νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ δικαία φήμη τοῦ Γαλιλαίου δὲν στηρίζεται ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῶν ἀστρονομικῶν του ἀνακαλύψεων, ἀλλ᾽ εἰς

τὸ ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πρωτοπόρος καὶ ὁ εἰσηγητὴς τῆς πειραματικῆς φιλοσοφίας τῶν νεωτέρων χρόνων, ἥτις οὐδὲν παραδέχεται ἀβασανίστως, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐξελέγχει. Ἡ δὲ οὐσιωδεστάτη συμβολὴ τοῦ Γαλιλαίου εἰς τὴν Ἐπιστήμην ὑπῆρξεν ἡ διὰ τῶν ἐργασιῶν του ἐπὶ τῆς σχέσεως τῶν νόμων τῆς Δυνάμεως καὶ τῆς Κινήσεως ἀνύψωσις τῆς Μηχανικῆς εἰς Ἐπιστήμην, καὶ ἡ ἀπόδειξις ὅτι τὸ πρόβλημα τῶν κινήσεων τῶν οὐρανίων σωμάτων εἶναι πρόβλημα μηχανικόν, μόνον δὲ ὡς πρόβλημα μηχανικὸν δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἡ θεωρία τοῦ Κοπερνίκου. Θεωρεῖται δὲ βέβαιον ὅτι ἐὰν δὲν προηγοῦντο αἱ ἐργασίαι τοῦ Γαλιλαίου ἐπὶ τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς Κινήσεως, θὰ ἔμενεν ἀκατάληπτος διὰ τοὺς ἐπιστήμονας ἐπὶ πολὺν ἀκόμη χρόνον ἡ θεωρία αὕτη.

Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Γαλιλαίου ἦτο πολύμορφος. Θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναδειχθῇ ὡς μουσικὸς συνθέτης, ὡς ζωγράφος, ἢ ἐν οἱῳδήποτε κλάδῳ τῆς ἐπιστήμης ἢ τῆς τέχνης. Τὸ δὲ δημιουργικόν του πνεῦμα ἐξεδηλώθη ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, καθ' ἣν ἡ μεγίστη του διασκέδασις συνίστατο εἰς τὴν κατασκευὴν μηχανικῶν παιγνιδίων πρωτοτύπων καὶ εὐφυῶν. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν περιώνυμον Μονὴν τῆς Βαλλομπρόζας, παρὰ τὴν Φλωρεντίαν, ἐξοικειωθεὶς ἐκεῖ μὲ τοὺς Λατίνους καὶ Ἕλληνας συγγραφεῖς, παρὰ τῶν ὁποίων ἠρύσθη τὸ γλαφυρόν του φιλολογικὸν ὕφος καὶ τὴν ρητορικήν του εὐφράδειαν καὶ πειστικότητα. Ἡ κλίσις του ὅμως πρὸς τὰ μαθηματικὰ ἔμεινεν ἀνικανοποίητος, μέχρις οὗ τυχαίως παρέστη εἰς μάθημα γεωμετρίας, διδαχθὲν ἐνώπιον τῶν νεαρῶν ἀκολούθων τῆς Αὐλῆς τοῦ Μεγάλου Δουκὸς τῆς Τοσκάνης, ὁπόταν τόσον ἐκορυφώθη ὁ πόθος του, ὥστε κρυφίως ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην ταύτην ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἰδίου καθηγητοῦ, καὶ βραδύτερον ἐζήτησε καὶ ἔλαβε τὴν ἄδειαν τοῦ πατρός του νὰ διακόψῃ τὰς σπουδάς του ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῆς Πίζης, καὶ νὰ ἐγγραφῇ εἰς τὴν σχολὴν τῶν φυσικομαθηματικῶν τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου. Ὅλα αὐτὰ συνέβησαν τῷ 1581 πρὶν ἀκόμη κλείσῃ τὸ 19^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ νέου περιβάλλοντος, ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Γαλιλαίου ἔλαβε νέαν κατεύθυνσιν, ἐκ τῶν κοινοτέρων φαινομένων ἐξάγουσα νόμους θεμελιώδεις καὶ διὰ τῆς αὐστηρᾶς λογικῆς τῶν πραγμάτων ἀνατρέπουσα τὰ κρατοῦντα ἀξιώματα τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας τῶν Ἀριστοτελικῶν. Τῷ 1583 εὑρισκόμενος ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τῆς Πίζης, ἐνῷ παρετήρει τὰς τελαντεύσεις τοῦ μεγάλου πολυελαίου, ὅστις κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν συνήθειαν εἶχε τεθῇ εἰς κίνησιν κατὰ τὴν λειτουργίαν, ἀντελήφθη ὅτι ὅσον καὶ ἂν διέφερον κατὰ μῆκος αἱ ταλαντεύσεις αὗται, εἴτε βραχεῖαι ἦσαν, εἴτε μακραί, ὅλαι ἦσαν ἰσόχρονοι. Μελετήσας τὸ φαινόμενον πειραματικῶς ὡδηγήθη ἐξ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ νόμου τοῦ ***ἰσοχρονισμοῦ τοῦ ἐκκρεμοῦς***, ἐφαρμοζομένου εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ὡρολογίου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου βραδύτερον κατεσκεύασε ἀστρονομικὸν ὡρολόγιον. Ἡ ἐφεύρεσις τῆς ὑδροστατικῆς ζυγαριᾶς κατέστησε τὸ ὄνομά του καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν καὶ προσείλκυσε πρὸς αὐτὸν τὴν εὔνοιαν ἑνὸς ἰσχυροῦ προστάτου, τοῦ Μαρκησίου Γουϊδοβάλδου ντὲλ Μόντε, ἐπιστήμονος καὶ αὐτοῦ. Ἐπηκολούθησε τότε καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ Γαλιλαίου ὡς ὑφηγητοῦ τῶν Μαθηματικῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης, ἐξ ἀφορμῆς τῆς πραγματείας αὐτοῦ ἐπὶ

τοῦ ***κέντρου τῆς βαρύτητος εἰς τὰ στερεὰ σώματα***, ἥτις ἔκαμε κρότον, ὁ δὲ Γαλλιλαῖος ἀνηγορεύθη «ὁ Ἀρχιμήδης τῆς ἐποχῆς του». Κατὰ τὰ δύο ἑπόμενα ἔτη ἐπεδόθη εἰς τὴν σειρὰν τῶν λαμπρῶν ἐκείνων πειραμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἔθεσεν τὰς βάσεις τῆς ἐπιστήμης τῆς Δυναμικῆς.

Ἐκ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς Πίζης, ὅστις ὡς γνωστὸν ἔχει κλίσιν τοιαύτην ὥστε ἡ κορυφή του ἐκκλίνει ἀπὸ τὴν στάθμην κατὰ 13 πόδας, καὶ ὅμως εἶναι στερεώτατος, ὁ Γαλιλαῖος ἀπέδειξεν ὀφθαλμοφανῶς ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, τὸ ἐσφαλμένον τοῦ ἀξιώματος τῶν Περιπατητικῶν, ὅτι τὰ βαρέα σώματα πίπτουν μὲ ταχύτητα ἀνάλογον πρὸς τὰ βάρη αὐτῶν. Ἐξεμηδένισε διὰ τῆς ἀκαταμαχήτου λογικῆς τῶν πραγμάτων τὰ γενικῶς παραδεδειγμένα ἀξιώματα τῶν σχολῶν περὶ τῆς κινήσεως τῶν βλημάτων, καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς οὐσιαστικὸν βάρος καὶ ἐλαφρότητα. Καὶ ναὶ μὲν ἐπείθοντο οἱ ἀντίπαλοί του πρὸ τῶν ἀποδείξεων τούτων, ἀλλ' ἐθίγοντο ὑπὸ τῆς εἰρωνείας καὶ εὐγλωττίας του καὶ παρέμενον ἀδιάλλακτοι ἐχθροί του, αἱ δὲ ῥαδιουργίαι των τὸν ἠνάγκασαν κατὰ τὸ 1591 νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησίν του καὶ νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν Φλωρεντίαν.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ ἰσχυροῦ του προστάτου Μαρκησίου Γουϊδοβάλδη παρὰ τῇ Ἑνετικῇ Γερουσίᾳ, ὁ Γαλιλαῖος διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Παδούης, μὲ ἐτησίαν μισθοδοσίαν αὐξηθεῖσαν ἀπὸ 180 εἰς 1,000 φιορίνια, κατὰ τὸ διάστημα τῶν τριῶν ἐπαναδιορισμῶν του, οἵτινες συνωδεύθησαν ἑκάστοτε μὲ ἔκφρασιν εὐνοίας καὶ ὑψίστης ὑπολήψεως. Ἐπὶ δεκαοκτὼ ὅλα ἔτη ὁ Γαλιλαῖος, ἀπηλλαγμένος οἰκονομικῶν στενοχωριῶν καὶ δυνάμενος νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ καθῆκόν του ὡς προστάτου τῆς οἰκογενείας του κατόπιν τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του, ἠδυνήθη νὰ ἐπιδοθῇ ὁλόκληρος εἰς τὰς ἐπιστημονικάς του ἐρεύνας. Ἡ φήμη του εἶχε διαδοθῆ πέραν τῶν Ἄλπεων. Εἰς τὰς παραδόσεις του συνέρρεον ἐπιστήμονες καὶ ὑψηλὰ πρόσωπα ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν, τόσον δὲ ἦτο μεγάλη ἡ συρροή, ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξευρεθῇ δι' αὐτὰς αἴθουσα μὲ θέσιν διὰ 2.000 ἀτόμων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονολογεῖται ὁ ἀγὼν τοῦ Γαλιλαίου ὑπὲρ τῆς θεωρίας τοῦ Κοπερνίκου, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἀνεγνώριζεν ὡς τὴν μόνην ὀρθὴν λύσιν τῶν φαινομένων τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, ἀλλ' ἐστερεῖτο μόνον ἀποδείξεως τούτου, διὰ τοῦτο καὶ ἐξηκολούθει νὰ διδάσκῃ τὴν θεωρίαν τοῦ Πτολεμαίου. Ἡ ἐφεύρεσις ὑπό τινος Ὀλλανδοῦ ὀπτικοῦ, τῷ 1608, ἑνὸς ὀργάνου μεγεθύνοντος τὰ μεμακρυσμένα ἀντικείμενα, ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν Γαλιλαῖον τὰς δυνατότητας τῆς ἐφευρέσεως ταύτης διὰ τὴν ἀστρονομίαν καὶ χωρὶς νὰ βραδύνῃ ἐμελέτησε καὶ ἐτροποποίησε τὸ στοιχειῶδες τηλεσκόπιον τοῦ Ὀλλανδοῦ εἰς ἀστρονομικὸν ἐργαλεῖον, μὲ δύναμιν μεγεθύνσεως 32. Ἀπὸ τότε ἤρχισε νέα ἐποχὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀστρονομίας. Ἀνακαλύψεις ἐπηκολούθησαν ραγδαῖαι καὶ ἐκπληκτικαί. Ἡ δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1610 δημοσίευσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου ἠλέκτρισεν ὄχι μόνον τοὺς ἐπιστήμονας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Ἐν πρώτοις, ἀνεκαλύφθησαν τὰ ὄρη τῆς Σελήνης, καὶ ἀπεδείχθη ὅτι τὸ σεληνιακὸν φῶς δὲν ὀφείλεται εἰς φωσφορισμόν, ἀλλ' εἶναι ἀντανάκλασις τοῦ

ἡλιακοῦ φωτός. Αἱ περὶ τοῦ Γαλαξίου μύθοι καὶ εἰκασίαι ἀπεδείχθησαν ἀσύστατοι ὑπὸ τοῦ τηλεσκοπίου, καὶ ἐγνώσθη ὅτι ὁ Γαλαξίας ἀπετελεῖτο ἐξ ἀμετρήτων μαζῶν μικροτέρων ἀστέρων μετὰ μεγαλειτέρων τοιούτων συγκεντρωμένων εἰς νεφελώματα. Ἀλλ' ἡ σπουδαιοτάτη ἐξ ὅλων τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ τηλεσκοπίου τοῦ Γαλιλαίου καὶ ἡ μᾶλλον ἀνατρεπτικὴ τῶν παραδεδεγμένων ἕως τότε ἐπιστημονικῶν δογμάτων, ἦτο ἡ ἀνακάλυψις τῶν δορυφόρων τοῦ πλανήτου Διός, διὰ τοῦ ὁποίου ἀναπαρίσταται, ἐν σμικρῷ, τὸ ἡλιακόν μας σύστημα, μὲ τοὺς πλανήτας κινουμένους πέριξ τοῦ ἡλίου—ἀπόδειξις ὀφθαλμοφανὴς καὶ ἀναντίρρητος ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Πολωνοῦ ἀστρονόμου Καπερνίκου παρεῖχε τὴν μόνην ὀρθὴν λύσιν τοῦ προβλήματος. Ὡς ἦτο ἑπόμενον, ὁ θρίαμβος οὗτος τῆς θεωρίας τοῦ Κοπερνίκου ἐπηύξησε τὴν πρὸς τὸν Γαλιλαῖον ἐχθρότητα τῶν ἀντιπάλων του, οἵτινες κατ' ἀνάγκην ἐπείσθησαν ὑπὸ τῶν πραγμάτων. Ἡ ἀνακάλυψις τῶν δορυφόρων τοῦ Διὸς ἐβραβεύθη κατ' Ἰούλιον τοῦ 1610 διὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Γαλιλαίου ὡς «Ἐκτάκτου φιλοσόφου καὶ μαθηματικοῦ τοῦ Μ. Δουκὸς τῆς Τοσκάτης».

Ὁ Γαλιλαῖος εὑρίσκετο ἤδη εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης του. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1611 μετέβη εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἔτυχεν εὐμενεστάτης ὑποδοχῆς καὶ κατέθελξε τὰ ὑψηλὰ πρόσωπα τῆς Παπικῆς Αὐλῆς, ἐπιδείξας εἰς αὐτοὺς τὰ θαυμάσια τῶν οὐρανῶν διὰ τοῦ τηλεσκοπίου του, τὸ ὁποῖον ἔστησεν ἐντὸς τοῦ κήπου τοῦ Κυρηναλίου. Ἐνθαρρυνθεὶς ὑπὸ τῶν κολακευτικῶν κρίσεων, τὰς ὁποίας προεκάλεσεν ἡ κατὰ τὸ 1613 δημοσίευσις πραγματείας του ἐπὶ τῶν Ἡλιακῶν Κηλίδων, ἀπεφάσισε νὰ ἀναλάβῃ ὁριστικῶς τὴν ὑπεράσπισιν καὶ συστηματοποίησιν τῆς θεωρίας τοῦ Κοπερνίκου εἰς τὸ πεῖσμα τῶν ἐχθρῶν του. Τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὡς ἔγραφεν πρὸς φίλον του, «ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξῃ, διότι ἀπ' αὐτὸν ἐξηρτᾶτο πλέον ὁλόκληρος ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὕπαρξίς του».

Ἔτι ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Κοπερνίκου εἶχον διατυπωθῆ μερικαὶ ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὴν ἀντίφασιν τῆς νέας ταύτης θεωρίας τοῦ Σύμπαντος πρὸς ὡρισμένα χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς· δὲν εἶχεν ὅμως ἀνακινηθῆ τὸ ζήτημα πρὸ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Γαλιλαίου. Ἤδη ὅμως ἐπενέβησαν αἱ ἀρχαί, τῇ εἰσηγήσει κληρικῶν καὶ ἀδιαλλάκτων ὀπαδῶν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ ὁ Γαλιλαῖος εἰδοποιήθη ὅτι ἠγείρετο κατ' αὐτοῦ σοβαρὰ ἀντίπραξις. Ἂν καὶ ἀπηύχετο νὰ ἐγείρῃ θεολογικὴν συζήτησιν, ἐνόμισεν ὅτι ἀφοῦ προεκλήθη, ὤφειλε νὰ ἀμυνθῇ, καὶ ὄντως ἐρρίφθη εἰς τὸν ἀγῶνα μὲ τόσην ζέσιν, ὥστε ἐπροκάλεσεν ἀκριβῶς ἐκεῖνο ὅπερ ἐπεθύμει νὰ ἀποφύγῃ. Ἐψυχράνθησαν κατ' αὐτοῦ πρῶτον οἱ πάτρωνές του, ὁ Μέγας Δοὺξ τῆς Τοσκάνης καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Ἐξ ἄλλου τὸ Ἱερὸν Κολλέγιον τῶν Καρδιναλίων, διὰ τοῦ Καρδιναλίου Μπελλαρμίνου ὅστις συνεδέετο φιλικῶς μὲ τὸν Γαλιλαῖον, τὸν ἐνουθέτησε νὰ «γράφῃ ἐλευθέρως ἀλλὰ νὰ ἀποφεύγῃ τὰ ἱερά». Πλήρης ὅμως πεποιθήσεως εἰς τὸ δίκαιόν του ὁ Γαλιλαῖος μετέβη εἰς τὴν Ρώμην, ὅπως πείσῃ τὴν Παπικὴν Αὐλὴν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς θεωρίας του. Μ' ὅλον ὅτι δὲ τὸν ἐδέχθησαν εὐμενῶς καὶ ἤκουσαν ἀπλήστως τὰς ἐξηγήσεις του, τοῦτο δὲν ἤρκεσε νὰ ἀποτρέψῃ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ἥτις τὴν 24ην Φεβρουαρίου 1616 ἐξέδωκε τὴν γνωμοδότησιν ὅτι, «ἡ θεωρία τῆς ἀκινησίας τοῦ ἡλίου εἰς τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ εἶναι φιλοσοφικῶς μὲν ἄτοπος, δογματικῶς

δὲ αἱρετική, ὡς ῥητῶς ἀντιβαίνουσα πρὸς τὰς Ἁγίας Γραφάς· τὸ δὲ δόγμα τῆς ἡμερησίας περιστροφῆς τῆς γῆς περὶ τὸν ἄξονά της ὑπόκειται εἰς τὴν αὐτὴν ἀποδοκιμασίαν φιλοσοφικῶς καὶ θεωρεῖται πλάνη ὡς πρὸς τὴν πίστιν». Δύο ἡμέρας μετὰ τοῦτο ὁ Γαλιλαῖος ἐκλήθη ἐνώπιον τοῦ Καρδιναλίου Μπελλαρμίνου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐνουθετήθη ἐπισήμως «νὰ παύσῃ εἰς τὸ ἑξῆς τοῦ νὰ φρονῇ, νὰ διδάσκῃ ἢ νὰ ὑπερασπίζῃ τὴν ἀπαγορευθεῖσαν θεωρίαν». Ὁ Γαλιλαῖος ἔδωκεν ὑπόσχεσιν ὑπακοῆς εἰς ταῦτα, ἔτυχε δὲ καὶ ἀκροάσεως παρατεταμένης παρὰ τῷ Πάπᾳ, ὅστις ἐπανειλημμένως διεβεβαίωσεν αὐτὸν περὶ τῆς προσωπικῆς του ἐκτιμήσεως καὶ προστασίας. Τὴν δὲ 5ην Μαρτίου τὸ μέγα σύγγραμμα τοῦ Κοπερνίκου «Περὶ τῶν κινήσεων τῶν οὐρανίων σωμάτων», ἐτέθη ὑπὸ ἀπαγόρευσιν.

Ὁ Γαλιλαῖος μετὰ τρίμηνον ἀπουσίαν ἐπανέκαμψεν εἰς Φλωρεντίαν ὄχι καταβεβλημένος ἐκ τῆς ἐπισκέψεώς του εἰς Ρώμην, ὅπου ἡ εὐμενής του ὑποδοχὴ ἔτεινε νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς νουθεσίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ ἑπτὰ δὲ ὅλα ἔτη ἔζησεν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀπομονώσει εἰς μίαν ἔπαυλιν ἔξωθι τῆς Φλωρεντίας, τηρῶν σχεδὸν ἀπόλυτον σιγήν. Ἀλλὰ μετὰ τοῦτο ἐνεφανίσθη καὶ πάλιν ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ μὲ πολεμικήν τινα μονογραφίαν «Ὁ Τοξότης», εἰς ἀπάντησιν καὶ ἀνασκευὴν πραγματείας ἑνὸς Ἰησουΐτου ἀστρονόμου περὶ τῆς Φύσεως τῶν κομητῶν. Τὸ δημοσίευμα τοῦ Γαλιλαίου, τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσεν εἰς τὸν νέον Πάπαν Οὐρβανὸν Ζ΄. ἔτυχε πανδήμου ἐπιδοκιμασίας, καὶ νέα ἐποχὴ εὐημερίας ἐφαίνετο ἀνατέλλουσα διὰ τὸν Γαλιλαῖον, τοσοῦτον μᾶλλον ὅσον ὁ φίλος του καὶ θερμότατος συνήγορός του εἰς τὸ Ἱερὸν Κολλέγιον Καρδινάλιος Μπαρμπερίνι, εἶχεν ἤδη ἀναγορευθῆ Πάπας, καὶ ὑπὸ τὴν νέαν του ταύτην ἰδιότητα ἐπέδειξε μεγίστην εὔνοιαν πρὸς τὸν Γαλιλαῖον, δεχόμενος συχνὰ αὐτὸν εἰς ἀκρόασιν καὶ ὑλικῶς ὑποστηρίζων αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Εἰς τὸ ζήτημα ὅμως τῆς ἀνακλήσεως τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως κατὰ τῆς θεωρίας τοῦ Κοπερνίκου, ὁ Γαλιλαῖος εὗρῆκε τὸν Πάπαν ἄκαμπτον. Πάντοτε ὅμως αἰσιόδοξος, δὲν ἔπαυσε νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ἐὰν ἐπαρουσίαζε τὴν θεωρίαν τῆς κινήσεως τῆς γῆς συγκεκριμένως, ὑπὸ ἀλληγορικὴν φέρ' εἰπεῖν μορφήν, δὲν θὰ συνήντα πλέον ἀντίστασιν ἐκ μέρους τοῦ κλήρου. Εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην τὸν ἐνίσχυσαν διάφοραι φῆμαι ἀφορῶσαι εἰς προσωπικὰς γνώμας διακεκριμένων κληρικῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ Πάπα.

Οὕτως ἄνευ σοβαρωτέρας σκέψεως καὶ ἀποβλέπων μόνον εἰς τὴν δόξαν ἐκ τοῦ τολμήματος, ἐπελήφθη κατὰ τὸ 1630 τοῦ περιβοήτου ἔργου του, τοῦ ἐπιγραφομένου «Διάλογος περὶ τῶν δύο μεγίστων συστημάτων τοῦ Κόσμου», τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1632 ἐν Φλωρεντίᾳ.

Τὸ ἔργον ἐγένετο δεκτὸν μὲ ἐνθουσιώδεις ἐπαίνους ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ δυσκόλως θὰ εὑρίσκετο ἐν οἱαδήποτε γλώσσῃ, ἔργον συνδυάζον τόσην καλλιέπειαν ὕφους μὲ τόσην σαφήνειαν καὶ πειστικότητα ἐπιστημονικήν. Εἰς τὸν «Διάλογον» τοῦτον τρία πρόσωπα λαμβάνουν μέρος· τὸ πρῶτον ἐκθέτει τὰς ἰδέας τοῦ συγγραφέως, τὸ δεύτερον εἶναι ἀκροατὴς ἀπλήστως διδασκόμενος, ὁ τρίτος εἶναι βραδύνους ὀπαδὸς τῆς θεωρίας τῶν Περιπατητικῶν, πρὸς τὸν ὁποῖον οἱ ἄλλοι δύο δὲν ἀποκρύπτουν τὴν περιφρόνησίν των.

Τὸ πολύκροτον ἔργον εὐθὺς ἐξήγειρε τὴν δυσμένειαν τῶν ἐπιστημόνων

ἀντιπάλων τοῦ Γαλιλαίου, αἱ δὲ ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαὶ τὸ ἐθεώρησαν ὡς ἀθέτησιν τῆς ρητῆς ὑποσχέσεως τοῦ συγγραφέως καὶ περιφρόνησιν ἐκ μέρους του πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀπηγορεύθη ἡ πώλησις τοῦ βιβλίου καὶ μετὰ τοῦτο ἐκλήθη ὁ Γαλιλαῖος νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Εἰς μάτην προέβαλε τὴν ἡλικίαν του καὶ τὴν σωματικήν του ἀσθένειαν, ὡς καὶ τὰς δυσχερείας τοῦ ταξειδίου ὡς ἐκ τῆς ὑγιεινομικῆς καθάρσεως, ἥτις εἶχε τότε ἐπιβληθῇ ἕνεκα τῆς χολέρας. Ὁ Πάπας, ἀγανακτῶν διὰ τὴν ἀχαριστίαν τοῦ Γαλιλαίου καὶ τὴν παράβασιν τῆς δοθείσης εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑποσχέσεώς του, δὲν ἐδέχετο καμμίαν δικαιολογίαν ἐκ μέρους του. Ὅθεν κατόπιν πολλῶν δυσκολιῶν ἔφθασεν ὁ Γαλιλαῖος εἰς τὴν Ρώμην τὴν 13 Φεβρουαρίου 1633, ὅπου ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους μῆνας ἐφιλοξενήθη παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ τῆς Τοσκάνης, κατεχόμενος ὑπὸ ζωηρᾶς ἀδημονίας. Μετὰ τὴν προκαταρκτικὴν ἀνάκρισίν του ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ἐπέστρεψε καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν φιλόξενον στέγην τοῦ πρεσβευτοῦ Νικολίνη μέχρι τῆς δίκης του, ἥτις ἔλαβε χώραν τὴν 22ᾳν Ἰουνίου. Τὴν προηγουμένην ὑπεβλήθη εἰς τελευταίαν ἀνάκρισιν ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν βασανιστηρίων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπανειλημμένως ἠρνήθη ὅτι κατόπιν τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ συγγράμματός του ἐπρέσβευε πλέον τὴν θεωρίαν τοῦ Κοπερνίκου. Τέλος τὴν 22 Ἰουνίου 1633 εἴς τινα ναὸν ὁ Γαλιλαῖος ἀνέγνωσε γονυπετὴς ἐπίσημον ἀποκήρυξιν τῆς εἰρημένης θεωρίας καὶ ἐδέχθη τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου, δι᾽ ἧς κατεδικάζετο ὡς «λίαν ὕποπτος αἱρέσεως» εἰς φυλάκισιν κατὰ τὴν διάκρισιν τοῦ δικαστηρίου καὶ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν ἑπτὰ Ψαλμῶν τῆς μετανοίας ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ἐπὶ μίαν τριετίαν. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ὑπεγράφη ὑπὸ ἑπτὰ καρδιναλίων, δὲν ἐπεκυρώθη ὅμως ὑπὸ τοῦ Πάπα. Λέγεται ὅτι ὁ Γαλιλαῖος, ἀφοῦ ἀπεκήρυξε τὴν θεωρίαν ὅτι ἡ γῆ κινεῖται, ἐγειρόμενος ἐκ τῆς γονυπετοῦς στάσεώς του, ἐκτύπησε κατὰ γῆς τὸν πόδα του εἰπὼν χαμηλοφώνως: «Καὶ ὅμως κινεῖται!» («eppur si muove!»). Τοῦτο ὅμως σήμερον θεωρεῖται ὑπὸ τῶν βιογράφων τοῦ Γαλιλαίου ὡς μεταγενέστερος μῦθος. Ὁπωσδήποτε βέβαιον παραμένει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἠνάγκασε τότε ἕνα κορυφαῖον ἐπιστήμονα ὡς τὸν Γαλιλαῖον ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν βασανιστηρίων καὶ θανάτου νὰ ἀπαρνηθῇ τὰς ἐπιστημονικάς του πεποιθήσεις, αἵτινες ἔκτοτε ἐγένοντο παραδεκταὶ ὡς ἀναμφισβήτητοι ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι.

Τὰ ἐπίλοιπα ἐννέα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ Γαλιλαίου ἦσαν ἔτη πικρίας καὶ θλίψεως. Ἡ χολέρα ἀφήρπασε τὰ πλεῖστα μέλη τῆς οἰκογενείας του· ἰδιαιτέρως τὸν ἐλύπησεν ὁ θάνατος τῆς πρεσβυτέρας του θυγατρός, ἥτις ἦτο μοναχή. Τῷ 1637 ἐτυφλώθη, διετήρησεν ὅμως ὅλην τὴν διανοητικήν του διαύγειαν καὶ ἐξέδωκε μάλιστα τὸ ἔργον του «Διάλογος περὶ τῶν νεωτέρων ἐπιστημῶν», ὅπερ ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται ὡς τὸ μέγιστον τῶν συγγραμμάτων του. Ἀπέθανε τῷ 1642 εἰς ἡλικίαν 78 ἐτῶν.

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ Ο ΧΙΤΛΕΡΙΣΜΟΣ

Μέχρι σήμερον δὲν ἠσχολήθημεν μὲ τὰ συμβαίνοντα ἐν Γερμανίᾳ ὡς πρὸς τὴν ἐκεῖ Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν διότι αἱ ἐκεῖθεν προερχόμεναι πληροφορίαι καὶ ἀσαφεῖς ἦσαν καὶ ὕποπτοι, ὡς ἐκ τῆς ἀσκουμένης λογοκρισίας τοῦ τύπου καὶ τῆς τρομοκρατήσεως τῶν συνειδήσεων ἐκ μέρους τοῦ κυβερνῶντος κόμματος, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ διότι ἀνεμένομεν νὰ ἴδωμεν ποίαν στάσιν θὰ ἐλάμβανε τὸ σύνολον τῆς Γερμανικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι τῆς Πολιτείας, ζητούσης νὰ καταβιβάσῃ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς ἁπλῆν κρατικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ δὴ ὑπηρεσίαν πράττουσαν ὅ,τι ἀρεστὸν ὄχι εἰς τὸν Χριστὸν (τὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας) ἀλλ᾽ εἰς τὸν Χίτλερ (ἤτοι, εἰς τοὺς ἡγέτας τοῦ Γερμανικοῦ ἐθνικισμοῦ).

Ἠκούομεν ὅτι διαταγῇ τῆς Πολιτείας, ὅπως οἱ Ἑβραῖοι ἀπελύθησαν ὅλων τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ ἀπεκλείσθησαν ὅλων τῶν ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων, οὕτω καὶ οἱ Ἑβραϊκῆς καταγωγῆς Χριστιανοὶ θὰ ἀπεβάλλοντο τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, ἔστω καὶ ἂν ἦσαν κληρικοὶ αὐτῆς (ποιμένες ἢ πάστορες). Μᾶς ἀνεκοινώθησαν μάλιστα τὰ ὀνόματα δύο τοιούτων ποιμένων, οἵτινες ἐξηναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς Πολιτείας νὰ ἀποχωρήσουν τῆς ποιμαντορίας των, ἂν καὶ τὰ ποίμνιά των ἤθελον νὰ τοὺς κρατήσουν. Δὲν ἠδυνάμεθα ὅμως νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὸ μέτρον τῆς ἀποβολῆς τῶν Ἑβραϊκῆς καταγωγῆς Χριστιανῶν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἐγενικεύετο. Οὔτε ἠθέλομεν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ἡ μεγάλη Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας σκαπανεὺς καὶ ἱδρυτὴς ὑπῆρξεν ὁ Μαρτῖνος Λούθηρος, θὰ ἐδέχετο δουλικῶς τοιαύτην ἐπέμβασιν τῆς Πολιτείας εἰς τὰ τοῦ οἴκου αὐτῆς. Βεβαίως ὁ Λούθηρος ὠργάνωσε τὴν Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν τοῦ 16ου αἰῶνος ὡς κρατικήν, διότι τοιαύτη ἦτο ἡ νοοτροπία τοῦ Μεσαίωνος. (Ὡς γνωστόν, ἐπεκράτει τότε ἐν Γερμανίᾳ ὁ κανὼν «cujus regio ejus religio», ἤτοι, τὸ θρήσκευμα τοῦ ἄρχοντος ἔδει νὰ ἦναι καὶ τὸ θρήσκευμα τῶν ὑπηκόων του). Ἡ δὲ στενὴ σχέσις μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐν Γερμανίᾳ διετηρήθη ἔκτοτε, ἀλλ᾽ ὡς παράδοσις μᾶλλον ἢ ὡς πραγματικότης. Διότι βαθμηδὸν ἡ Ἐκκλησία εἶχε χειραφετηθῆ κατ᾽ οὐσίαν, μεταπολεμικῶς δὲ ἡ χειραφέτησις αὕτη εἶχε συμπληρωθῆ, ἐπειδὴ ἡ Πολιτεία, δημοκρατικὴ καὶ σοσιαλιστικὴ οὖσα, ἐθεώρησεν ὅτι Ἐκκλησία τοῦ Κράτους εἶναί τι ξένον πρὸς τὸν προορισμὸν τῆς τε Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κράτους. Ἀλλ᾽ ὁ Χιτλερισμὸς ὄχι μόνον ἐζήτησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν πολιτικὴν ὑποδούλωσιν τοῦ Μεσαίωνος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τρόπον, ὅστις εἶναι τελείως ἀνατρεπτικὸς πάσης ἐννοίας Χριστιανισμοῦ.

Ἐν πρώτοις, εἰς τὴν μανίαν τῆς «ἑνοποιήσεως» τῶν πάντων, ὁ Χιτλερισμὸς ἐξέδωκε νέον καταστατικὸν χάρτην τῆς Γερμανικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦ ὁποίου ἐνομοθετεῖτο ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς μὲ εὐρυτάτην ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ἤτοι, ἱδρύετο ἐκκλησιαστικὴ δικτατορία. Ὅτε δὲ ἔγεινεν ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, μία μειοψηφία ἀδιάλλακτος ἐπέβαλεν εἰς τὴν πλειοψηφίαν τῶν ἐκλεκτόρων τὸν δόκτωρα Μύλλερ, ἀκραιφνῆ Χιτλερικόν, ἀποκλείσασα τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ δόκτωρος Μποντελσβὶγκ, τέως προέδρου τοῦ Κ. Κονσιστο-

ρίου, ὅστις ἦτο ἐξαιρετικὴ προσωπικότης, ἀπολαύουσα μεγάλου κύρους καὶ γενικῶν συμπαθειῶν.

Ἡ πρώτη αὕτη νίκη τῶν ὀλίγων ἀδιαλλάκτων καὶ πολιτικολογούντων κληρικῶν διήγειρε τὴν ὄρεξίν των ὅπως ἐπεκτείνουν τὴν δικτατορικήν των ἐξουσίαν. Νέος καταστατικὸς χάρτης τῆς Ἐκκλησίας—ὁ δεύτερος ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου—προέβλεπε τὸν διορισμὸν κυβερνητικῶν ἐπιτρόπων εἰς τὰ διάφορα Γερμανικὰ κράτη, τὰ συναποτελοῦντα τὸ Γερμανικὸν Ράϊχ, οἱ ὁποῖοι ἐπίτροποι θὰ εἶχον ἀπόλυτον σχεδὸν δικαιοδοσίαν νὰ κάμνουν ὅ,τι θέλουν εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἀπολύουν πάντα δυστροποῦντα κληρικόν. Μόνον ἡ παρέμβασις τοῦ προέδρου Χίνδεμπουργ καὶ ἡ δήλωσίς του ὅτι αὐτός, ὡς γνήσιον τέκνον τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ ἐντὸς Ἐκκλησίας οὕτω πως ὑποδούλου, ἠνάγκασε τὸν Χίτλερ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἐπιτρόπων τούτων.

Τοῦτο ὅμως ἔκαμε τοὺς ἀδιαλλάκτους νὰ ἐπιμείνουν εἰς τὸ τρίτον ζήτημα—τὸ τῆς ἐξώσεως ἀπὸ τῆς Γερμανικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας παντὸς Χριστιανοῦ καταγομένου ἐξ Ἑβραίων, ὄχι μόνον κληρικοῦ ἀλλὰ καὶ λαϊκοῦ. Ἡ ἀντισημιτικὴ μανία, ἣν ἐκαλλιέργησεν ὁ Χιτλερισμός, ἠννόει νὰ καθυποτάξῃ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Κ. Διαθήκη διακηρύττει στεντορείως ὅτι: «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος καὶ Ἕλλην, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος. Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος».

Σημειωτέον ὅτι τὴν ἀξίωσιν ταύτην ὁ Χιτλερισμὸς δὲν ἐτόλμησε νὰ προβάλῃ ἀπέναντι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Γερμανίᾳ. Ἴσως διότι ὁ Χίτλερ ὁ ἴδιος εἶναι Ρωμαιοκαθολικός, ἴσως διότι ὡς τοιοῦτος, ἐγνώριζεν ὅτι τὰ ἄτομα δὲν παίζουν κανὲν μέρος εἰς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν—πάντως ὅμως διότι ἐγνώριζεν ὅτι μία τοιαύτη ἀξίωσις θὰ ἀπερρίπτετο ὑπὸ τοῦ Πάπα ἀσυζητητεί. Μόνον τὴν αὐτόχθονα καὶ αὐτοτελῆ Εὐγγελικὴν Ἐκκλησίαν ἐτόλμησε νὰ θέσῃ πρὸ τοιούτου ζητήματος. Ἀλλ' ἡ χονδροειδὴς αὕτη καταπάτησις αὐτοῦ τοῦ θεμελιώδους πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τέλους ἐξήγειρε μεγάλην μερίδα τοῦ Γερμανικοῦ Εὐαγγελικοῦ κλήρου εἰς διαμαρτυρίαν καὶ ἀντίδρασιν. Σημειωτέον ὅτι ὅτε τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη καὶ διεδόθη ὁ Χιτλερισμὸς ἐν Γερμανίᾳ, ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ Εὐαγγελικοῦ κλήρου τὸν ηὐνόησε, διότι ἐπίστευεν ὅτι ὁ Χιτλερισμὸς θὰ ἀπετέλει προπύργιον κατὰ τοῦ Κομμουνισμοῦ καὶ θὰ ἀποκαθίστα τὸ πνεῦμα τῆς πειθαρχίας καὶ ἑνότητος μεταξὺ τοῦ ἔθνους Βαθμηδὸν ὅμως ἤρχισαν νὰ διαβλέπουν ὅτι ἡ μέθη τῆς νίκης ἔφερε τὸν Χιτλερισμὸν εἰς ἀκρότητας ἀσυμβιβάστους πρὸς τὸν ἀληθῆ Χριστιανισμόν. Δυστυχῶς μία μερὶς τοῦ κλήρου εἴτε ἐκ φόβου εἴτε ἐκ κακῶς ἐννοουμένου πατριωτισμοῦ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον ὑποστηρίζουσα ὅλας τὰς ἀκρότητας ταύτας· οὗτοι εἶναι ἐκεῖνοι, εἰς τῶν ὁποίων τὰ πνεύματα ἡ πολιτικολογία καὶ ὁ ἐθνικισμὸς ἐπεσκίασε τὸν Χριστιανισμόν. Καὶ συνεπῶς δὲν πρέπει νὰ παραξενευώμεθα μανθάνοντες ἐκ τῶν ἐφημερίδων ὅτι οἱ Χιτλερικοὶ οὗτοι κληρικοὶ ζητοῦν τὴν κατάργησιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὴν ἀποκάθαρσιν τῆς Κ. Διαθήκης ἀπὸ τὰ «δεισιδαιμονικὰ» χωρία αὐτῆς καὶ ὅτι εἷς μάλιστα ἐπίσκοπος διεκήρυξεν ὅτι δὲν ἐμπρέπει εἰς τοὺς γνησίους Γερμα-

νοὺς νὰ πιστεύουν εἰς Χριστὸν Ἑβραῖον καὶ ὅτι οἱ πραγματικοὶ ἅγιοι τόποι δὲν εἶναι εἰς τὴν Παλαιστίνην ἀλλ' εἰς τὴν Γερμανίαν!

Εὐτυχῶς ἡ μεγίστη μερὶς τοῦ Εὐαγγελικοῦ κλήρου τῆς Γερμανίας ἐξηγέρθη κατὰ τῶν ἀνοσίων τούτων παραληρημάτων τῶν «Γερμανοχριστιανῶν». Δύο χιλιάδες πάστορες (ἤτοι, ποιμένες ἢ ἐφημέριοι), ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν «πυγμὴν» τῆς Πολιτείας, διεμαρτυρήθησαν διὰ τὴν ἀπόπειραν τῆς ἐξουθενώσεως τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς Πολιτείας, ἐδήλωσαν δὲ ὅτι θὰ ἀντισταθοῦν μέχρις ἐσχάτων εἰς τὴν ἀπόπειραν ταύτην, θυσιάζοντες ἐν ἀνάγκῃ καὶ τὰς ποιμαντορίας των καὶ τὰ ὑλικά των συμφέροντα.

Ἐπίσης ὁ ἐπιφανὴς θεολόγος Κάρολος Μπάρθ, καθηγητὴς τῆς θεολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βόννης, ἀπολαύων διεθνοῦς φήμης καὶ κύρους, ἐξῆλθεν εἰς τὴν δημοσιότητα ὡς πολέμιος τῶν Χιτλερικῶν ἀκροτήτων δι' ἑνὸς πολυκρότου φυλλαδίου, φέροντος τὸν τίτλον «Ἡ σημερινὴ θεολογικὴ ὕπαρξις», εἰς τὸ ὁποῖον καταπολεμεῖ ζωηρῶς τὴν ἔννοιαν Ἐκκλησίας «Γερμανοχριστιανῶν» Καὶ λέγει ὁ Μπὰρθ ὅτι μία τοιαύτη διδασκαλία δὲν ἔχει καμμίαν θέσιν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὅτι εἶναι προτιμώτερον διὰ τὴν Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν νὰ περιορισθῇ εἰς μίαν δρᾶκα πιστῶν καὶ νὰ καταφύγῃ πάλιν εἰς τὰς κατακόμβας, παρὰ νὰ συνθηκολογήσῃ, ἔστω καὶ κατ' ἐπιφάνειαν, μὲ τοιαύτας διδασκαλίας. Καὶ βροντοφωνεῖ ὁ Μπὰρθ ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὡς Ἐκκλησία δὲν ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ «πιστεύσῃ» ἤτοι, νὰ δηλώσῃ πίστιν εἰς κανὲν κοσμικὸν πολίτευμα καὶ ὅτι ἡ Γερμανικὴ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία θὰ ἔπαυε νὰ ἦναι Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἐὰν ἀπέκλειε τοὺς Ἑβραίους Χριστιανοὺς ἢ ἂν τοὺς μετεχειρίζετο ὡς κατωτέρους τῶν Χριστιανῶν ἄλλης ἐθνικότητος ἢ φυλῆς.

Τὸ σάλπισμα τοῦτο τοῦ Μπὰρθ εὗρε μεγάλην ἀπήχησιν ἐν Γερμανίᾳ. Ἡ περίβλεπτος Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Μάρμπουργ ἐξέδωκε δήλωσιν, διὰ τῆς ὁποίας διακηρύττει ὅτι εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας οἱ Εὐαγγελικοὶ κληρικοὶ ὀφείλουν ὑπακοὴν εἰς μόνον τὸν Θεὸν καὶ ὅτι ἡ ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας ἐπιβολὴ περιορισμῶν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ μέτρων εἰς βάρος τῶν Χριστιανῶν τῶν μὴ ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἀρυανὴν φυλήν, εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ὑπακοὴν πρὸς τὸν Θεόν.

Ἐπίσης ὅτε συνεδρίαζεν ἐσχάτως ἡ «Ἐθνικὴ Σύνοδος τῆς Γερμανικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας» (Χιτλερικῆς) εἰς τὸ Βίττεμπεργ, ὅπου πρὸ 400 ἐτῶν ὁ μέγας Λούθηρος ἐκάρφωσεν εἰς τὴν πύλην τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τὰς περιφήμους 95 «θέσεις» του, καὶ διὰ τούτου ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀναμορφώσεως, ἐτοιχοκολλήθη ἔξωθι τοῦ μεγάρου, ὅπου συνεδρίαζεν ἡ Σύνοδος, μία δήλωσις ἀνεξαρτησίας, φέρουσα τὰς ὑπογραφὰς 22 παστόρων, οἵτινες ἀντεπροσώπευον τὰς εἰρημένας 2,000 κληρικῶν, οἵτινες ἐκήρυξαν τὴν ἀντίστασιν κατὰ τῆς Χιτλερικῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δικτατορίας.

Ἡ ἐξέγερσις αὕτη τοῦ Γερμανικοῦ κλήρου ἐπροκάλεσε φυσικὰ μίαν μεγάλην ἀναστάτωσιν μεταξὺ τῶν Χιτλερικῶν κύκλων, οἵτινες ἐξεπλάγησαν μὲ τὸ θάρρος καὶ τὴν τόλμην τῶν ἐξεγερθέντων. Πρὸς ἀποσόβησιν σχίσματος ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Γερμανίας ἐπενέβη ὁ νεοσύστατος ἀρχιεπίσκοπος Μύλλερ, ὅστις

παρ᾽ ὅλον τὸν Χιτλερισμόν του ἀπεκήρυξε τοὺς προτείνοντας τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς Βίβλου, κατεδίκασε τὸν ἐπίσκοπον, ὅστις ἐζήτει Χριστὸν μὴ Ἑβραῖον, καὶ καθήρεσε τὸν κληρικόν, ὅστις ἐζήτησε τὴν κατάργησιν τῆς Π Διαθήκης· ἐξ ἄλλου ὅμως ἐκάλεσε τοὺς ἐξεγερθέντας κληρικοὺς νὰ διαλύσουν τὴν ὀργάνωσίν των.

Οὗτοι ὅμως ἠρνήθησαν νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὴν σύστασιν ταύτην τοῦ ἀρχιεπισκόπου, διότι μὲ τὸν ὑφιστάμενον σήμερον καταστατικὸν χάρτην τῆς Ἐκκλησίας των, δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ὕπαρξις ἀληθοῦς πνεύματος Χριστιανικοῦ ἐν αὐτῇ. Ἰδίως δὲ ὁ μανιώδης Χιτλερικὸς ἀντισημιτισμὸς ἐγκυμονεῖ μέγαν ἐκφυλισμὸν διὰ τὸν Εὐαγγελικὸν Χριστιανισμὸν τῆς Γερμανίας ἐὰν δὲν ἐξακολουθήσῃ καὶ εὐρυνθῇ ἡ κατὰ τοῦ ἀντισημιτισμοῦ Χριστιανικὴ ἀντίδρασις.

Οἱ Εὐαγγελικοὶ καθ᾽ ἅπαντα τὸν κόσμον παρακολουθοῦν μὲ ἀδημονίαν τὰ συμβαίνοντα μὲ τὴν Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν ἐν Γερμανίᾳ. Καθ᾽ ἣν ἐποχὴν αἱ πλεῖσται τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν καθ᾽ ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον βαθμηδὸν ἐχειραφέτησαν ἑαυτὰς ἀπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς Πολιτείας, καὶ τὸ παράδειγμά των ὑπῆρξε διδακτικὸν καὶ δι᾽ ἄλλας Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, αἵτινες στενάζουν ὑπὸ τὸ πέλμα τῆς Πολιτείας, ἡ ἀξίωσις τοῦ Χιτλερισμοῦ ὅπως ὁδηγήσῃ (ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ἐξωθήσῃ) τὴν Εὐαγγελικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Γερμανίας εἰς ὁδοὺς τελείως ἀντιθέτους πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, εἶναι διὰ τὴν Γερμανίαν οἰωνὸς ὄχι προόδου ἀλλ᾽ ἐκφυλισμοῦ. Ἡμεῖς, ὡς Εὐαγγελικοί, ἀλλὰ καὶ ὡς εἰλικρινεῖς φίλοι τοῦ μεγάλου Γερμανικοῦ λαοῦ, εὐχόμεθα ὁλοψύχως ὅπως οὗτος ταχέως συνέλθῃ ἐκ τῆς Χιτλερικῆς μέθης, ὑπὸ τῆς ὁποίας τώρα κατέχεται, καὶ ἐπανεύρῃ τὰς μεγάλας του παραδόσεις, δικαιοσύνης, ἐλευθερίας πνευματικῆς καὶ Χριστιανισμοῦ, αἵτινες τὸν κατέστησαν μέγαν. «Δικαιοσύνη ὑψοῖ ἔθνος, ἡ δ᾽ ἀδικία εἶναι ὄνειδος λαῶν»!

ΤΑ ΟΡΗ ΤΗΣ ΑΓΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

(συνέχεια)

5. Τὸ Θαβώρ.

Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς πεδιάδος Ἐσδραελόν, ὑψοῦται, μεμονωμένον, τὸ ὄρος Θαβώρ. Ἐξ οἱουδήποτε σημείου καὶ ἂν θεαθῇ, διακρίνεται εὐκόλως ἀπὸ ὅλων τῶν περιστοιχούντων τὴν πεδιάδα ταύτην ὀρέων διὰ τοῦ ἡμισφαιρικοῦ σχήματός του, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, διὰ τῆς πλατείας του κυρτῆς κορυφῆς. Ἡ μοναδικὴ ὅμως ἄποψις τοῦ ὄρους τούτου, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ ἄλλα δύο ὀνομαστότερα ὄρη τῆς Παλαιστίνης, εἶναι ἡ ἀπὸ τῶν λόφων τῶν ὑπερκειμένων τῆς Ναζαρέτ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ θεατὴς περιφέρων τὸ βλέμμα γύρω του βλέπει θαυμάσιον πανόραμα, πρὸς ἀνατολὰς τὸ Θαβώρ, πρὸς βορρᾶν τὰς δύο χιονοσκεπεῖς κορυφὰς τοῦ Ἀερμὼν καὶ πρὸς νότον τὸν Κάρμηλον, μὲ τὴν γραμμὴν τῆς Μεσογείου κλείουσαν τὸν δυτικὸν ὁρίζοντα.

Τὸ ὕψος τοῦ Θαβὼρ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 300 μέτρα. Ἡ ἰδιάζουσα χάρις του ὀφείλεται ἐν μέρει εἰς τὴν συμμετρίαν τῶν καμπύλων γραμμῶν του καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν πλουσίαν δενδροφυτείαν, ἥτις καλύπτει ὅλας τὰς πλευράς του.

Ἡ κορυφὴ παρουσιάζεται ὡς ἐπίπεδον ἐλαφρῶς κυρτόν, περιφερείας ἡμισείας ὥρας δρόμου. Ἐκ ταύτης ἀπολαμβάνει τις εὐρυτάτην θέαν, ἥτις περιλαμβάνει πλεῖστα σημεῖα ἐνδιαφέροντα θρησκευτικῶς καὶ ἱστορικῶς. Τὰ ὕδατα τῆς Τιβεριάδος λίμνης (τῆς καὶ Θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας λεγομένης) ἀκτινοβολοῦν πρὸς ἀνατολάς, εἰς ἀπόστασιν περίπου 15 μιλλίων. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ διεύθυνσιν παρακολουθεῖ τις τὸν ροῦν τοῦ Ἰορδάνου ἐπὶ ἱκανὸν διάστημα. Πέραν τούτου, σειρὰ πολυπληθῶν λόφων καὶ κοιλάδων ὁδηγεῖ τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ὄρη Γαλαὰδ καὶ Βασάν, νοτιώτερον. Πρὸς δυσμὰς κλείει τὸν ὁρίζοντα ἡ γραμμὴ τῆς Μεσογείου, πρὸ τῆς ὁποίας ὑψοῦται ἡ κορυφὴ τοῦ Καρμήλου. Πρὸς βορρᾶν εἰσχωροῦν ἐντὸς τῆς Παλαιστίνης αἱ τελευταῖαι ὑπώρειαι τοῦ Λιβάνου, ἄνωθεν δὲ τούτων τὸ ὄρος Ἀερμὼν ἐγείρει τὰς δύο χιονοσκεπεῖς του κορυφάς. Πλησιέστερον πρὸς τὸ Θαβώρ, ὡς εἶδος προπυργίου αὐτοῦ, ἡ δίκωχος κορυφὴ τοῦ ὄρους Χαττίν. Ἡ παράδοσις ἔδωκεν εἰς τὸ ὄρος Χαττὶν τὸ ὄνομα «Ὄρος τῶν Μακαρισμῶν» (Ματθ. ε΄.), παρὰ δὲ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ οἱ Σταυροφόροι ἔδωκαν τὴν τελευταίαν των μάχην ἐν Παλαιστίνῃ. Πρὸς νότον ὑψοῦνται αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων Γελβουέ, ὅπου ἡττήθησαν οἱ Ἰσραηλῖται καὶ ἐφονεύθη ὁ βασιλεὺς Σαούλ.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων καθιέρωσε τὸ Θαβὼρ ὡς τὸ ὄρος τῆς Μεταμορφώσεως. Πράγματι δὲ ἀπὸ ἀπόψεως φυσικοῦ μεγαλείου τὸ Θαβὼρ φαίνεται τόπος πολὺ κατάλληλος διὰ τὸ ἔνδοξον ἐκεῖνο ἐπεισόδιον τῆς ἐπιγείου ζωῆς τοῦ Σωτῆρος. Ἱστορικοὶ ὅμως λόγοι ἀποκλείουσι τὴν ἄποψιν ταύτην· τὴν σήμερον σχεδὸν ἅπαντες οἱ μὲ τὴν ἱερὰν ἀρχαιολογίαν καταγινόμενοι εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι ἡ Μεταμόρφωσις ἔλαβε χώραν εἰς μίαν τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Ἀερμών. Τὸ Θαβὼρ ἀποκλείεται, διότι εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένον ὅτι ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ μέχρι τοῦ Α΄ αἰῶνος μ. Χ. ὑπῆρχε κωμόπολις ὠχυρωμένη. Ὁ Ἰώσηπος (Ἰουδ. Πολ. 4,1,8) ἀναφέρει ὅτι αὐτὸς ἐπεσκεύασε καὶ ἐνίσχυσε τὰ ὀχυρώματα τῆς κωμοπόλεως ταύτης. Τὴν σήμερον δὲ ἀκόμη σώζονται ἐπὶ τῆς εὐρείας κορυφῆς τοῦ ὄρους ἐρείπια μεγάλων τειχῶν καὶ πύργων, ἀποτελούντων εὐρὺ φρούριον καὶ ἀνηκόντων εἰς τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους. Ἀφοῦ δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Χριστοῦ ἦτο κατῳκημένον τὸ ὄρος καὶ ἰδίως ἡ κορυφή του, δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ ὡς «ὄρος ὑψηλὸν κατ᾽ ἰδίαν», ἤτοι, μονῆρες, ὁποῖον περιγράφουσιν οἱ Εὐαγγελισταὶ ὁμοφώνως τὸ ὄρος τῆς Μεταμορφώσεως. Ἐξ ἄλλου, ἐκ τῆς συνεχείας τῆς Εὐαγγελικῆς ἀφηγήσεως προκύπτει ὅτι ἡ Μεταμόρφωσις ἔλαβε χώραν μεταξὺ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Κυρίου εἰς τὰ μέρη Καισαρείας Φιλίππου καὶ τῆς καθόδου Αὐτοῦ εἰς Καπερναούμ. Ἀμφότεραι αἱ πόλεις αὗται κεῖνται πρὸς βορρᾶν τῆς Τιβεριάδος λίμνης, ἐνῷ τὸ Θαβὼρ κεῖται νοτίως αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Καισάρεια Φιλίππου ἔκειτο παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἀερμών, τὸ φυσικώτερον καὶ πιθανώτερον «ὑψηλὸν ὄρος κατ᾽ ἰδίαν», ὅπου ὁ Κύριος ὡδήγησε τοὺς τρεῖς μαθητάς Του ἐκ Καισαρείας Φιλίππου, ἦτο ἡ ἀκριβῶς ὕπερθεν τῆς Καισαρείας κειμένη ὑψηλὴ ὑπώρεια τοῦ Ἀερμών, ἥτις ἦτο ἀκατοίκητος.

Ο ΑΘΛΗΤΗΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΩΝ

Διήγημα τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 12ον

Ὁ Ἕκτωρ ἐμειδίασε, συνειθισμένος πλέον νὰ δέχεται τοιαύτας ἀστειότητας παρὰ τοῦ ἡττημένου.

—«Τί ἔχεις;» ἐξηκολούθησεν ὁ κύριός του, βλέπων ὅτι δὲν ἀπήντα. «Μήπως νοσταλγεῖς τὸν στίβον τῆς Ὀλυμπίας:»

—«Ὄχι..... ὁ νοῦς μου ἦτο ἀλλοῦ,—εἰς τὴν ἀδελφήν μου.»

—«Ἆ, ναί... Καὶ δὲν ἠμπόρεσες νὰ μάθῃς ποῦ ἔχει καταφύγει;»

—«Ὄχι», εἶπεν ὁ Ἕκτωρ μὲ δυσκολίαν συγκρατῶν τὴν φωνήν του, ἐνῷ δάκρυα ἀνῆλθον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του.

Ὁ κύριός του εἶχε καρδίαν συμπαθῆ. «Καταλαμβάνω τὸν πόνον σου,.. διότι καὶ ἐγὼ ἔχασα μίαν ἀδελφήν», εἶπε. «Ἦτο πολὺ μικρά, κατὰ τρία ἔτη μικροτέρα μου.... ἡ μητέρα μου σχεδὸν ἀπέθανε ἀπὸ τὴν λύπην της ὅταν....

—«Τὴν ἐχάσατε», συνεπλήρωσιν ὁ Ἕκτωρ μὲ συγκίνησιν.

—«Ὄχι, δυστυχῶς δὲν ἀπέθανε! Τοῦτο θὰ μᾶς ἐστοίχιζε ὀλιγώτερον. Ἐξηφανίσθη! Τόσον μόνον ἠξεύρομεν».

—«Ἀλλὰ πῶς;»

—«Ἐπαίζαμεν μαζὺ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐλὴν τοῦ μεγάρου. Ἐγὼ ἔτρεξα νὰ φέρω ἀπὸ μέσα μίαν βαρκούλαν νὰ τὴν ρίξωμεν εἰς τὴν δεξαμενήν. Δὲν ἔλειψα παρὰ ὀλίγα λεπτά.... ὅταν ἐπέστρεψα αὐτὴ εἶχε γίνῃ ἄφαντος.... τὴν ἀνεζητήσαμεν παντοῦ, ἐπληρώσαμεν μεγάλα ποσὰ διὰ νὰ τὴν ἀνακαλύψωμεν, ἀλλ' εἰς μάτην.

—Οὔτε ἔκτοτε ἠδυνήθημεν νὰ ἀνεύρωμεν τὰ ἴχνη της.

Ἴσως, ἂν ἔζη ὁ πατήρ μου... ἀλλ' ἡ μητέρα μου ἦτο νεωτάτη χήρα—δὲν ἤξευρε τὶ ἔπρεπε νὰ πράξῃ. Δὲν ἦτο 25 ἐτῶν καὶ ἐντὸς τοῦ ἔτους αἱ τρίχες της ἔγειναν κατάλευκοι, ὅπως τὰς βλέπεις.»

«Αὐτὰ κάμνει ἡ μεγάλη λύπη, ἐξοχώτατε» εἶπε συμπαθῶς ὁ Ἕκτωρ πλησιάζων εἰς τὸν Μάρκον μὲ τὸν ὁποῖον τώρα ᾐσθάνετο ὅτι τὸν συνέδεε νέος καὶ ἰσχυρότερος δεσμός,—ὁ τῆς θλίψεως. «Οἱ γενναῖοι καὶ οἱ εὐνοούμενοι τῶν θεῶν δὲν ἐξαιροῦνται ἀπὸ τοῦ νὰ φέρουν τὸ φορτίον τῆς λύπης — ποὺ εἶναι τόσον βαρύ! Τώρα ἐννοῶ διατὶ ἡ σεβαστή σας μήτηρ ἔχει τὸ πρόσωπον τόσον νεαρὸν ἐνῷ ἡ κώμη της εἶναι κατάλευκος.»

Ἡ Ἐλπινίκη ἦτο ὁριστικῶς πλέον μέλος τῆς οἰκογενείας τῆς Ἐλισάβετ καὶ τοῦ Ἰουνίου. Εἶχε χάσει κάθε ἐλπίδα ὅτι θὰ εὕρισκε τοὺς ἀδελφούς της, διότι οὐδεμίαν εἴδησιν περὶ τοῦ Ἕκτορος εἶχε κατορθώσει νὰ μάθῃ ὁ Ἰούνιος ἀπὸ τὸν δεσμοφύλακα, ὅστις, ἐπειδὴ εἶχε παραλάβει τὸν Ἕκτορα ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τῆς περιπόλου καὶ τὸν ἀπέλυσε πάλιν κατὰ διαταγὴν τοῦ Πραίτωρος, τὸν εἶχεν ἐκλάβει ὡς δοῦλον δραπέτην, τὸν ὁποῖον παρελάμβανεν ὁ κύριός του. Περὶ δὲ

τοῦ Ἡρακλέους, τόσον μόνον εἶχε μάθει ὁ Ἰούνιος, ὅτι κάποιος τὸν εἶδε μεταβαίνοντα πρὸς τὴν Νεάπολιν μαζὺ μὲ δύο ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ἐφαίνοντο ὅτι ἦσαν ἔμποροι, διότι ἐβάσταζαν ἐπὶ τῶν ὤμων των δέματα κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν πλανοδίων μυροπωλῶν, ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν Νεάπολιν ἦσαν πάντοτε ἕτοιμα νὰ ἀποπλεύσουν διάφορα πλοῖα, ἄλλα διὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἄλλα διὰ τὴν Ἰταλίαν, ἦτο πιθανὸν νὰ ἔφυγε, ὁ Ἕκτωρ μὲ κανὲν ἀπὸ αὐτά. Δὲν ἀπέμεινε πλέον διὰ τὴν Ἐλπινίκην εἰμὴ νὰ ὑπομείνῃ καρτερικῶς τὸν πόνον της, ἀντλοῦσα παρηγορίαν ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ τοὺς συμπαθεῖς λόγους τῆς Χριστιανῆς Ἐλισάβετ.

Μὲ βαρείαν καρδίαν διέλυσε τὴν μικρὰν οἰκογενειακὴν ἑστίαν ὅπου εἶχε διέλθει τόσα ἔτη εὐτυχῆ, καὶ μετέφερεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ἐλισάβετ τὰ ὀλίγα της ἔπιπλα, τὰ ὁποῖα εὐθὺς πορσέδωκαν ὄψιν εὐχάριστον εἰς τὸ πτωχικὸν ἐκεῖνο περιβάλλον. Δὲν ἦτο ὅμως καὶ ἀπολύτως καταβεβλημένη ὑπὸ τῆς λύπης ἡ Ἐλπινίκη, ἀφ ἑνὸς μὲν διότι ἤλπιζε ὅτι τὸ μέλλον θὰ τὴν ἥνωνε πάλιν μὲ τοὺς ἀγαπητούς της ἀδελφούς, ἐξ ἄλλου δὲ διότι προσεπάθει νὰ φανῇ ἀνταξία τῆς στοργῆς μὲ τὴν ὁποίαν τὴν περιέβαλλεν ἡ καλὴ Ἐλισάβετ. Τὴν ἐβοήθει εἰς τὰ οἰκιακά της καθήκοντα καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὸ βιοποριστικόν της ἔργον, τῆς καλαθοποιίας, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ πολὺ ταχέως ἀνέπτυξε μεγάλην ἐπιδεξιότητα.

Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τοῦ Σίλα εἰς Φιλίππους εἶχεν ἐνισχύσει καὶ μεγάλως ἐνθαρρύνει τὴν μικρὰν Ἐκκλησίαν τῆς πόλεως ἐκείνης· Ἔκτοτε εἶχε σχεδὸν διπλασιασθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν πιστῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν πρὸς τοὺς πτωχοτέρους καὶ μᾶλλον ἀδυνάτους πρόθυμον βοήθειάν των, ἡ πορφυροπώλης Λυδία, γυνὴ εὐκατάστατος καὶ χαίρουσα γενικὴν ὑπόληψιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ὁ δεσμοφύλαξ, ὅστις ἀφοῦ ἐπίστευσε καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Παύλου, τὴν νύκτα τοῦ σεισμοῦ, εἶχεν ἀποβάλει τὴν προτέραν του σκληρότητα καὶ ἐπεδείκνυε εὐσπλαχνίαν χριστιανικὴν ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντός του, ἤδη δὲ διεκρίνετο εἷς τῶν δραστηριωτέρων μελῶν τῆς μικρᾶς κοινότητος τῶν Χριστιανῶν. Τὸ παράδειγμα τῶν δύο τούτων εἶχε συντελέσει αἰσθητῶς εἰς τὴν προσχώρησιν καὶ ἄλλων προσηλύτων καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀγαθὴν φήμην τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν Φιλίππων.

Ταῦτα ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ ἐξ ἄλλου, ἡ τόσον ὡραία καὶ πραεῖα συμπεριφορὰ τῆς Ἐλισάβετ ἐν μέσῳ τῶν ἀγώνων τοῦ καθημερινοῦ βίου, αἱ μετ᾽ αὐτῆς συνομιλίαι ἐκ τῶν ὁποίων διεφαίνετο ἡ σταθερὰ πίστις καὶ ἡ τελεία αὐτῆς ἀφοσίωσις εἰς τὸν Χριστόν, ἐπέδρασαν εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν τῆς Ἐλπινίκης, οὕτως ὥστε κατ᾽ ἀρχὰς μὲν προσεπάθει νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμα τῆς προστάτιδός της, βαθμηδὸν δέ, ἐφ᾽ ὅσον ἀντελαμβάνετο καλλίτερον τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου, ἱλκύετο πλησιέστερον πρὸς Αὐτόν, ἕως οὗ ἐξεμηδενίσθησαν εἰς τὴν ψυχήν της οἱ θεοί, τοὺς ὁποίους πρότερον ἐλάτρευε καὶ δὲν ὑπῆρχε δι᾽ αὐτὴν πλέον ἄλλος εἰμὴ ὁ Χριστός, ὁ Σωτὴρ καὶ Κύριος.

Τὸ θέρος ἐπλησίαζε πρὸς τὸ τέλος του. Μίαν ὡραίαν ἡμέραν τοῦ Αὐγούστου ἡ Ἐλπινίκη μὲ τὸν μικρὸν Ναδὸβ ἐξεκίνησαν διὰ τὴν οἰκίαν τῆς Λυδίας, διὰ νὰ παραδώσουν μερικὰ καλάθια, τὰ ὁποῖα ἐκείνη μετεχειρίζετο εἰς τὴν τέχνην της· Ἐνῷ ἐπροχώρουν εἶδον νὰ πλησιάζῃ μία πομπὴ ἐξ ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο

πρὸ ἑορτασμὸν τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν καὶ ἰδιαιτέρως τὸ πάτημα τῶν σταφυλῶν, τὰ λεγόμενα «Ληναῖα».

Ὅλος χαρὰ καὶ περιέργεια, ὁ Ναδὰβ ἠθέλησε νὰ σταθοῦν νὰ ἴδουν τὴν παρέλασιν. Καὶ εὐθὺς ἤρχισε νὰ ἐπωτᾷ:

—«Ποῖες εἶν' αὐτὲς μὲ τὰ κάτασπρα, ποῦ χορεύουν γύρω σ' αὐτὸ τὸ ἅρμα, ποῦ εἶναι στολισμένο μὲ τὰ στάχυα;»

—«Εἶναι αἱ ἀκόλουθοι τῆς Δήμητρος, τῆς θεᾶς ποῦ ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ σπέρνουν τὸν σῖτον, εἶπεν ἡ Ἐλπινίκη. Τὴν βλέπεις ἐκεῖ εἰς τὸ μέσον, ποῦ βαστᾷ μίαν ὡραίαν δέσμην ἀπὸ στάχυα».

—«Καὶ αἱ δύο ποῦ στέκουν κοντά της;»

—«Αὐτὴ μὲ τὸ κέρας γεμᾶτον μῆλα εἶναι ἡ Ἀφθονία· ἡ ἄλλη μὲ τὰ μάτια δεμένα, ποῦ μοιράζει ἄνθη ἀπὸ τὸ πανέρι της, εἶναι ἡ Καλὴ Τύχη.»

—«Ὤ! κύτταξε αὐτὸν τὸν μεθυσμένον, ποῦ εἶναι ἀκουμβισμένος στὸ βαρέλι καὶ πίνει ἀπὸ τὴν κολοκύθαν!»

—Αὐτὸς εἶναι ὁ Σειληνός, ὁ πατὴρ τοῦ Βάκχου, τοῦ θεοῦ τοῦ οἴνου. Ὁ Βάκχος εἶναι ὁ ὡραῖος ἐκεῖνος νέος ποῦ στέκει εἰς τὸ μέσον καὶ φορεῖ στεφάνι ἀπὸ σταφύλια. Νὰ καὶ ὁ Πάν, μὲ τὰ κέρατα καὶ τὴν οὐρὰ τοῦ τράγου! Αὐτὸς τρέχει στὰ βουνὰ μὲ τοὺς σατύρους του καὶ τοὺς φοβεῖται ὁ κόσμος πάρα πολύ.»

—«Καὶ αὐτὰ τὰ ὡραῖα κορίτσια ποῦ χορεύουν ἐμπρός;»

—«Αὐταὶ εἶναι αἱ Ὧραι ποῦ ἔρχονται μία μία, ροδοστεφανωμένες καὶ σκορπίζουν τριαντάφυλλα, δηλαδὴ φέρουν χαράν!»

Ὡς μία εἰκὼν ζωντανὴ παρήλασεν ἐν τάξει ἡ σειρὰ τῶν ἁρμάτων, μὲ τὰς θεότητας καὶ τὰ δευτερεύοντα πρόσωπα τῆς μυθολογίας. Σύνολον φαντασιῶδες, μὲ τὰς ὡραίας κόρας ποὺ ἐχόρευον, σχηματίζουσαι πολύχρωμον ταινίαν ἑκατέρωθεν τῶν ἁρμάτων, διαρκῶς ποικίλλουσαν μὲ τοὺς ἑλιγμοὺς τοῦ χοροῦ ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν αὐλῶν. Τελευταῖαι, κλείουσαι τὸν χορόν, ἤρχοντο αἱ τρεῖς χάριτες· Ὄπισθεν αὐτῶν ἠκολούθει τὸ πλῆθος ἐν εὐθυμίᾳ οἴνου, μὲ ᾄσματα βακχικά, μὲ κραυγὰς ἀσέμνους. Ἐξ αὐτῶν πολλοὶ συνωστίζοντο γύρω τοῦ ἅρματος τοῦ Θεοῦ τοῦ Οἴνου, ποῖος νὰ πρωτολάβῃ τὸ κέρασμα ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἀηδεστάτου Σειληνοῦ! Ἡ βοὴ δὲ αὐτοῦ τοῦ συρφετοῦ ἦτο τόση, ὥστε ἔπνιγε τὴν μελῳδίαν τῶν αὐλῶν καὶ τῶν ὕμνων.

Ἡ Ἐλπινίκη ἐσκέπασε τὸ πρόσωπόν της μὲ τὴν καλύπτραν καὶ ἔσυρε τὸν Ναδὰβ ὀπίσω πρὸς τὸν τοῖχον, ὅπου ἐστάθησαν ἑωσοῦ παρέλθῃ καὶ ὁ τελευταῖος θιασώτης τοῦ Διονύσου. Αὐτὴ δὲ ἐσκέπτετο: «Πόσον ἀηδῆ καὶ ἀποτρόπαια εἶναι ὅλα αὐτά, ποῦ ἄλλοτε τὰ ἐθαύμαζα καὶ τὰ ἐνόμιζα λατρείαν! Τώρα ποῦ ἐγνώρισα τὸν Χριστόν, τὰ βλέπω τί εἶναι!»

Καὶ ὁ μικρὸς Ναδὰβ ἔλεγε μὲ παιδικὴν ἀφέλειαν:

—«Τί ἄσχημοι ποῦ γίνονται οἱ ἄνθρωποι ὅταν μεθοῦν! Εἶδες τὸν Σειληνὸς πῶς ἔκανε, ὅταν ἔπινε ἀπὸ τὴν κολοκύθα καὶ κερνοῦσε τοὺς ἄλλους; Εἶδες πῶν ἔκαναν αὐτοί;»

—«Ναὶ Ναδὰβ, Εἶναι τρομερὸ πρᾶγμα ἡ μέθη!» καὶ ἐνδομύχως προσέθεσεν: «Ἔτσι μᾶς ἔρχεται καὶ ὁ Ἰούνιος πολλάκις!»

(ἀκολουθεῖ)